ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
документу державного планування місцевого рівня
«ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ
БЕРИСЛАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
НА 2027 РІК"

2026 РІК

ЗМІСТ

	ВСТУП
I	Зміст та основні цілі документа державного планування (місцевого рівня), його зв'язок з іншими документами державного планування.
II	Характеристика поточного стану довкілля Бериславської міської територіальної громади
III	Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу
IV	Основні екологічні проблеми Бериславської міської територіальної громади
V	Зобов'язання у сфері охорони довкілля.
VI	Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації програми соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік
VII	Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання програми.
VIII	Обґрунтування вибору виправданих альтернатив
IX	Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.
X	Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.
XI	Резюме нетехнічного характеру інформації, в тому числі передбаченої пунктами I-X, розраховане на широку аудиторію
XII	Громадське обговорення та консультації

ВСТУП

Концепція збалансованого (сталого) розвитку посідає дедалі важливіше місце в міжнародній, національній та регіональній політиці. Вона спрямована на поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку, забезпечуючи їхню гармонійну взаємодію. Виникнення цієї концепції зумовлене необхідністю ефективно реагувати на зростання екологічних викликів і враховувати питання охорони довкілля під час планування та ухвалення рішень щодо соціальноекономічного розвитку держав, регіонів і громад.

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) документів державного планування дозволяє всебічно оцінити потенційний вплив запланованої діяльності на довкілля та використати ці результати для запобігання або мінімізації можливих негативних наслідків на етапі формування політик і програм.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначає СЕО як процедуру аналізу, опису й оцінювання наслідків реалізації документів державного планування для довкілля, включно зі здоров'ям населення, а також вивчення альтернатив і розроблення заходів із запобігання, зменшення чи пом'якшення потенційно негативних впливів.

Ключова мета СЕО — сприяти сталому розвитку, забезпечуючи інтеграцію екологічних вимог у процеси підготовки та затвердження документів державного планування, а також гарантувати захист навколишнього середовища і безпеку життєдіяльності населення.

СЕО є сучасним інструментом реалізації екологічної політики, що ґрунтується на принципі превентивності: екологічним наслідкам легше запобігти на етапі планування, ніж усувати їх уже під час реалізації стратегічних ініціатив.

Сьогодні особливо актуальним є вирішення комплексних питань, пов'язаних зі збереженням та відновленням довкілля, а також подоланням масштабних екологічних наслідків війни. З перших днів повномасштабного вторгнення фіксуються численні випадки завдання шкоди природному середовищу: підрив Каховської ГЕС, руйнування складів паливно-мастильних матеріалів, АЗС, авіаудари по промислових об'єктах, пошкодження й знищення очисних споруд з подальшим забрудненням водойм, масове мінування територій, руйнування ґрунтів, масштабні лісові пожежі, особливо в межах територій природно-заповідного фонду.

Злочини проти довкілля також є частиною воєнних злочинів. Згідно з Женевською конвенцією, "заборонено застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу".

І. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ (МІСЦЕВОГО РІВНЯ), ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської територіальної громади на 2027 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня.

Враховуючи умови воєнного стану в Україні, головною метою Програми є стабілізація економічного розвитку громади, забезпечення сталого функціонування соціальної та гуманітарної сфер, інженерно-транспортної та комунальної інфраструктури, відбудова житла та об'єктів соціальної інфраструктури, максимальне подолання негативних наслідків для Бериславської громади, спричинених

повномасштабною збройною агресією російської федерації, системне планування відновлення та подальший економічний розвиток, забезпечення безпечних та гідних умов життя, добробуту населення на основі реалізації комплексу системних заходів в економічній та соціальній сферах шляхом посилення інвестиційної складової, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, відновлення об'єктів критичної інфраструктури, житлово-комунального господарства та соціальної сфери. Створення сприятливих та безпечних умов для життєдіяльності населення громади, розвитку громадянського суспільства, забезпечення продовольчої безпеки, підтримання стабільного та задовільного стану навколишнього природного середовища.

Стратегічні цілі Програми:

1. Стабілізація та відновлення економічного розвитку громади:
   - відновлення та розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва та зрошуваного землеробства;
   - розбудови та розвитку промислового комплексу, створення умов для доступу промислових підприємств до дешевих фінансових ресурсів;
   - створення умов для розвитку малого та середнього підприємництва;
   - сприяння поліпшеннюінвестиційного клімату та розвитку міжнародного співробітництва;
   - відновлення туристичного потенціалу;
   - покращення екологічної ситуації в громаді;
   - створення умов для енергетичної та техногенної безпеки;
   - відновлення дорожньо-транспортного комплексу.
2. Якість життя та людський розвиток:
   - надання якісних освітніх послуг;
   - забезпечення населення медичною допомогою;
   - надання підтримки дітям та сім'ям, захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
   - розвитку культурного та духовного середовища;
   - створення умов для розвитку фізичної культури та спорту;
   - надання якісних та доступних послуг соціально незахищеним верствам населення;
   - робота з гуманітарними місіями;
   - цифровізація публічних послуг, удосконалення системи надання адміністративних послуг;
   - розвитку ринку праці для підвищення рівня зайнятості населення;
   - забезпечення населення якісними комунальними послугами, відновлення комунальної інфраструктури.
3. Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів:
   - удосконалення системи місцевого управління на засадах прозорості, підзвітності та участі громадян;
   - посилення інституційної спроможності органів влади, підвищення професійної компетентності посадових осіб;
   - впровадження цифрових інструментів управління та електронних сервісів;
   - розвиток системи стратегічного та кризового управління, управління ризиками;
   - зміцнення взаємодії між органами влади, громадськістю, бізнесом і міжнародними партнерами;
   - забезпечення громадської безпеки, цивільного захисту та готовності до надзвичайних ситуацій;

- підвищення стійкості громади до безпекових, соціально-економічних та гуманітарних загроз.

4. Сталий розвиток територій населених пунктів громади.

- сприяння забезпеченню своєчасного та повного надходження податків і зборів до місцевого бюджету
- комплексне просторове та містобудівне планування з урахуванням принципів сталого розвитку;
- розвиток екологічно безпечних і енергоефективних рішень, використання відновлюваних джерел енергії;
- раціональне використання земельних ресурсів і відновлення довкілля;
- підтримка місцевої економіки, малого та середнього бізнесу, створення робочих місць;
- збереження культурної спадщини громади;
- підвищення якості житлового середовища та благоустрою населених пунктів.

У програмі враховані положення законодавчих актів та документів державного планування:

- Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, визначені Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019;

– Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695, у чинній редакції;

– Бюджетну декларацію на 2027–2029 роки, схвалену постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2026 року № 793;

- Стратегію формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 №483-р;
- Національного плану управління відходами до 2033 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 року №1353-р;
- Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 року №688-р (в редакції від 6 січня 2026 року);
- Водної стратегії України на період до 2050 року, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 року № 1134-р;
- Державної стратегії управління лісами України до 2035 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1777-р. (в редакції від 6 січня 2026 року)
- Регіонального плану управління відходами в Херсонській області до 2034 року, затвердженого розпорядженням начальника Херсонської обласної військової адміністрації від 19 травня 2025 року №252;
- Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021 – 2027 років, затвердженої рішенням Херсонської обласної ради від 20 грудня 2019 року № 1511 (зі змінами);

– Програми комплексного відновлення території Бериславської міської територіальної громади Бериславського району Херсонської області (її частини), затверджену розпорядженням начальника Бериславської міської військової адміністрації від 18 квітня 2025 року № 126;

- Місцевого плану управління відходами Бериславської міської територіальної громади до 2034 року, затвердженого розпорядженням начальника МВА від 29.12.2025 № 405;

– Середньострокового плану пріоритетних публічних інвестицій Бериславської міської територіальної громади на 2027–2029 роки, затвердженого розпорядженням начальника Бериславської міської військової адміністрації від 31 липня 2026 року № 220;

– інших чинних державних, регіональних та місцевих документів планування, що визначають пріоритети соціально-економічного розвитку, відновлення територій, розвитку інфраструктури та здійснення публічних інвестицій.

Заходи Програми перетинаються з цілями місцевих цільових та комплексної програм.

Виконання Програми здійснюватиметься в межах реальних фінансових можливостей бюджетів всіх рівнів та за рахунок коштів державного, обласного та місцевого бюджетів, власних коштів підприємств і організацій, коштів інвесторів, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Програма пов’язана з вищезазначеними документами державного планування різних рівнів та ставить перед собою важливі завдання – збереження середовища, підвищення ступеня комфортності проживання населення, формування безпечного простору для життя та ведення бізнесу, модернізацію інфраструктури, розширення пропозиції робочих місць в умовах ведення бойових дій.

В рамках проведення процедури стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природнього середовища та громадськості було розроблено та розміщено Заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки в Єдиному реєстрі стратегічної екологічної оцінки та на веб-сайті Бериславської міської ради 20 жовтня 2026 року.

Протягом встановленого періоду громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, звернень, зауважень та пропозицій від громадськості не надходило.

Пропозиції від органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природнього середовища, а саме Департаменту захисту довкілля та природних ресурсів Херсонської обласної державної адміністрації враховано у Звіті.

ІІ.ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ БЕРИСЛАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Загальна характеристика.

Бериславська міська територіальна громада (далі-Бериславська МТГ) створена у 2020 році відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 726-р від 12.06.2020 року «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Херсонської області», шляхом об'єднання територій та населених пунктів Шляхівської сільської громади (у складі Раківської, Томаринської, Урожайненської та Шляхівської сільських рад), Бериславської міської та Зміївської і Новобериславської сільських рад Бериславського району Херсонської області.

Відстань від адміністративного центру Бериславської ТГ до обласного центру м. Херсон – 96 км, до столиці України м. Київ - 651 км, до найближчої залізничної станції Козацьке – 12 км, до залізничної станції м. Херсон - 96 км., до найближчого аеропорту “Херсон” у с. Чорнобаївка - 75 км (до 24.02.2022 р.), до м. Кривий Ріг - 155 км.

Бериславська ТГ межує на півночі з Борозенською та Новорайською сільськими ТГ, на сході - з Любимівською селищною ТГ, на півдні - з Каховською та Новокаховською міськими ТГ, а на південному заході - з Тягинською сільською ТГ.

До Бериславської ТГ входить 10 населених пунктів, у межах яких утворено 6 старостинських округів та адміністративний центр у м. Берислав.

Фізико-географічна характеристика

Територія Бериславської міської територіальної громади розташована в північно-центральній частині Херсонської області, у межах Причорноморської низовини, на правобережжі річки Дніпро.

Ландшафт

Бериславська міська територіальна громада розташована в степовій зоні Східно-Європейської рівнини, у нижній течії річки Дніпро. Рельєф території характеризується переважно рівнинною поверхнею, типовою для степових ландшафтів, із наявністю балок та схилів, що формують місцеві особливості рельєфу. До руйнування Каховської гідроелектростанції та спрацювання Каховського водосховища територія громади мала близько 50 км берегової лінії вздовж водосховища. На території громади також розташовані великі балки, зокрема Дрімалійська та інші, які є характерними елементами місцевого ландшафту.

Загальна площа території громади становить 456,167 км².

Основною водною артерією громади є річка Дніпро. Руйнування Каховської гідроелектростанції та зміни гідрологічного режиму Дніпра істотно вплинули на водні й природні комплекси території, що необхідно враховувати під час оцінювання сучасного стану довкілля та планування заходів із відновлення громади.

Клімат

Клімат території громади помірно континентальний, із жарким посушливим літом і відносно м’якою, нестійкою зимою, для якої характерні значні коливання температури повітря, відлиги та формування нестійкого снігового покриву. Для території також характерні часті вітри, тривалі бездощові періоди та дефіцит атмосферних опадів.

У літній період опади переважно випадають у вигляді короткочасних інтенсивних дощів і злив, нерідко із грозами. Узимку опади спостерігаються у вигляді снігу, мокрого снігу або дощу, часто супроводжуються відлигами. Високі температури повітря та низька відносна вологість спричиняють інтенсивне випаровування вологи з поверхні ґрунту й транспірацію рослин, що посилює посушливість території.

Суховії на території громади спостерігаються щорічно. Літній період здебільшого характеризується посушливими умовами та тривалими бездощовими періодами, які негативно впливають на зволоження ґрунтів, стан рослинності, сільськогосподарське виробництво та водний баланс території.

Основні риси клімату формуються під впливом загальних і місцевих кліматоутворювальних чинників. Найважливішими з них є кількість сонячної радіації, особливості атмосферної циркуляції та характер підстильної поверхні.

Територія громади розташована в межах помірного поясу освітленості, приблизно на 46° північної широти. Географічне положення визначає величину кута падіння сонячних променів на земну поверхню, який змінюється залежно від пори року: орієнтовно від 22° у період зимового сонцестояння до 44° у дні рівнодення та до 67° у період літнього сонцестояння.

Окремі дослідження території громади відсутні, однак, за наведеними кліматичними характеристиками Бериславського району, сумарна сонячна радіація становить 4700–4900 МДж/м² на рік і змінюється залежно від сезону та географічного положення. Річна сума радіаційного балансу становить близько 2200 МДж/м².

Найнижчі температури повітря зазвичай спостерігаються в січні. Температурний режим зимового періоду характеризується нестійкістю та значними коливаннями

температури, що зумовлює часті відлиги й відсутність тривалого стійкого снігового покриву.

Починаючи з березня, температура повітря, попри періодичні похолодання, поступово підвищується. Спочатку це відбувається повільно, а згодом, особливо у квітні, інтенсивніше. Найтеплішим місяцем року є липень, коли середня температура повітря на більшій частині території становить приблизно +25…+28 °С. Максимальна температура повітря може досягати +40-42 °С.

У зв'язку зі зміною клімату посилюється вплив тривалих періодів спекотної погоди та теплового стресу. Збільшення тривалості й частоти періодів із дуже високими температурами створює додаткове навантаження на водні ресурси, ґрунти, рослинність, сільськогосподарське виробництво та системи життєзабезпечення населення. В осінній період спостерігається поступове зниження температури повітря, водночас осінь характеризується тенденцією до підвищення температур і збільшення тривалості теплого періоду.

Загальна кількість атмосферних опадів на території району є невеликою та, за наведеними даними, становить 355–440 мм на рік. Водночас останніми роками відзначаються тенденції до нерівномірнішого розподілу опадів упродовж року та посилення дефіциту вологи. Значна частина опадів випадає в теплий період року у вигляді короткочасних, але інтенсивних злив. Через високу випаровуваність такі опади не завжди забезпечують достатнє поповнення запасів ґрунтової вологи.

Сніговий покрив формується нерегулярно та є нестійким, унаслідок чого його внесок у поповнення запасів ґрунтової вологи й загальний водний баланс території є обмеженим. Коефіцієнт зволоження, за наведеними даними, становить близько 0,3, що свідчить про значну перевагу випаровуваності над кількістю атмосферних опадів. Для території характерні тривалі бездощові періоди, які зумовлюють виникнення посух, а за несприятливого поєднання погодних умов можуть призводити до їх значного посилення та масштабних негативних наслідків для природних комплексів і господарської діяльності.

Упродовж року змінюються напрямок і швидкість вітру. Пізньої осені, узимку та на початку весни переважають північні, північно-східні й східні вітри, тоді як улітку частіше спостерігаються вітри західного напрямку. За наведеними даними, середня швидкість вітру на Бериславщині становить 3,5–5 м/с, що перевищує зазначений у вихідних матеріалах середній показник для України — 3–4 м/с.

У літній період часто спостерігаються суховії — гарячі сухі вітри, які супроводжуються високою температурою повітря, зазвичай понад +25 °С, низькою відносною вологістю та значною швидкістю вітру. За тривалої дії суховії спричиняють інтенсивне висушування ґрунту, посилюють дефіцит вологи та створюють несприятливі умови для росту й розвитку сільськогосподарських культур і природної рослинності.

Зміна клімату та небезпека глобальних і регіональних кліматичних наслідків є одними з важливих екологічних викликів сучасності. До основних чинників сучасних кліматичних змін належать антропогенні впливи, зокрема збільшення концентрації парникових газів в атмосфері, викиди аерозольних частинок, зміни землекористування, вирубування лісів, урбанізація та інші види господарської діяльності.

Відповідно до прогнозів зміни клімату в Україні до 2050 року, розроблених Українським гідрометеорологічним інститутом, очікується подальше підвищення максимальної та мінімальної температури повітря протягом року. Також прогнозується зміна сезонного розподілу атмосферних опадів: можливе збільшення їх кількості в січні, березні та квітні майже на 20 % і зменшення в літній період. На тлі підвищення

температури повітря такі зміни можуть посилювати дефіцит вологи, особливо в південних регіонах України.

Наслідки глобальних кліматичних змін стають дедалі відчутнішими для водних ресурсів території громади та регіону загалом. Серед характерних проявів — пом'якшення й скорочення тривалості зимового періоду, підвищення температур улітку, зростання випаровуваності та посилення посушливих явищ. Сукупність цих чинників може спричиняти зменшення обсягів весняного водопілля, погіршення умов поповнення запасів поверхневих і підземних вод та виснаження водних ресурсів у періоди низької водності. Зазначені тенденції підвищують актуальність заходів із раціонального використання води, збереження ґрунтової вологи, адаптації сільського господарства до зміни клімату та підвищення стійкості громади до посух і екстремальних погодних явищ.

Атмосферне повітря

В умовах воєнного стану одним із суттєвих чинників забруднення атмосферного повітря на території Бериславської міської територіальної громади є обстріли та інші наслідки бойових дій. Унаслідок вибухів боєприпасів, руйнування інфраструктури, виникнення пожеж на промислових, сільськогосподарських і житлових об'єктах в атмосферу можуть потрапляти продукти горіння, газоподібні забруднювальні речовини, пил, а також частинки матеріалів, що містять важкі метали. Такі викиди можуть негативно впливати на якість атмосферного повітря, стан довкілля та здоров'я населення.

Зростання антропогенного навантаження на атмосферне повітря, зокрема внаслідок бойових дій, пожеж, роботи генераторів, транспортних засобів та інших джерел викидів, може ускладнювати природні процеси розсіювання й самоочищення атмосфери та сприяти накопиченню забруднювальних речовин за несприятливих метеорологічних умов. Забруднення атмосферного повітря може мати різний характер, зокрема хімічний і біологічний, а також бути пов'язаним із надходженням пилу та інших твердих частинок.

Забруднення атмосферного повітря є важливою екологічною проблемою, оскільки окремі забруднювальні речовини за певних концентрацій і тривалості впливу становлять небезпеку для здоров'я людини. Вони можуть негативно впливати на органи дихання та серцево-судинну систему, а також на рослинність, тваринний світ і природні екосистеми. Осідання забруднювальних речовин на поверхню землі може призводити до вторинного забруднення ґрунтів і водних об'єктів.

На сьогодні, Бериславська міська територіальна громада перебуває в умовах воєнних ризиків, пов'язаних із бойовими діями та обстрілами. Унаслідок воєнних дій зростає ймовірність виникнення додаткових джерел забруднення атмосферного повітря, зокрема через руйнування будівель і споруд, загоряння об'єктів, пошкодження інженерної та транспортної інфраструктури, а також утворення пилу під час вибухів і розбирання зруйнованих конструкцій.

Викиди забруднювальних речовин в атмосферу також впливають на кліматичну систему. Зокрема, вуглекислий газ (CO_2), метан (CH_4) і закис азоту (N_2O) належать до парникових газів, які сприяють посиленню парникового ефекту. Під час горіння палива, пожеж та руйнування об'єктів можуть утворюватися й надходити в атмосферу парникові гази та інші забруднювальні речовини. Водночас кількісна оцінка їхніх викидів на території громади потребує відповідних розрахунків або результатів інструментальних досліджень.

Протягом періоду повномасштабної збройної агресії проти України, зокрема на території Бериславської громади, застосовувалися ракети, артилерійські боєприпаси та інші види озброєння. Значна частина обстрілів припадає на населені пункти та

розташовані в них об’єкти інфраструктури. Під час вибухів боєприпасів, а також унаслідок загоряння матеріалів і конструкцій можуть утворюватися різноманітні хімічні сполуки, зокрема чадний газ (CO), вуглекислий газ (CO_2), оксиди азоту (NO_x), формальдегід (CH_2O) та інші продукти горіння. Їхній склад і концентрація залежать від типу боєприпасів, умов вибуху, характеру пошкоджених матеріалів та наявності пожеж. Унаслідок руйнування будівель, споруд та інших об’єктів у повітря також можуть потрапляти пил, дрібнодисперсні частинки та продукти горіння деревини, пластику, лакофарбових матеріалів і будівельних конструкцій.

Під час вибухів і пожеж відбуваються складні фізичні та хімічні процеси, унаслідок яких утворюються газоподібні речовини, аерозолі та тверді частинки. Частина продуктів реакцій надходить в атмосферу й може поширюватися за межі місця події залежно від погодних умов. Вуглекислий газ не належить до токсичних речовин у звичайних атмосферних концентраціях, однак є парниковим газом і впливає на зміну клімату. Чадний газ, оксиди азоту, формальдегід та інші продукти горіння можуть становити небезпеку для здоров’я людини залежно від їхньої концентрації та тривалості впливу.

Оксиди азоту та сполуки сірки, що потрапляють в атмосферу з різних джерел, можуть брати участь у хімічних реакціях, які за певних умов сприяють утворенню кислотних опадів. Такі опади здатні змінювати кислотність ґрунтів і водних об’єктів, негативно впливати на рослинність та порушувати функціонування природних екосистем. Вплив забруднювальних речовин на організм людини, ссавців і птахів залежить від виду речовини, концентрації, тривалості контакту та індивідуальної чутливості організмів. Зокрема, підвищені концентрації оксидів азоту та інших продуктів горіння можуть подразнювати слизові оболонки й органи дихання.

Металеві уламки боєприпасів, що залишаються в довкіллі після обстрілів, також можуть бути джерелом локального забруднення. Їхній хімічний склад залежить від матеріалів, використаних під час виготовлення конкретних боєприпасів. Унаслідок корозії металевих уламків і руйнування матеріалів окремі хімічні елементи та сполуки можуть надходити до ґрунту, а за певних умов — мігрувати до підземних і поверхневих вод. Надалі це може створювати ризики для природних екосистем і харчових ланцюгів. Масштаби такого впливу залежать від кількості уламків, їхнього складу, властивостей ґрунтів та гідрогеологічних умов території.

Оцінювання фактичного стану атмосферного повітря Бериславської міської територіальної громади ускладнюється безпековою ситуацією та обмеженими можливостями проведення систематичних інструментальних вимірювань. За відсутності репрезентативних даних моніторингу неможливо достовірно визначити концентрації окремих забруднювальних речовин, установити перевищення нормативів якості атмосферного повітря або кількісно оцінити внесок різних джерел забруднення. Водночас з огляду на інтенсивність бойових дій, пошкодження об’єктів інфраструктури та ймовірність виникнення пожеж воєнні чинники слід розглядати як суттєві ризики для стану атмосферного повітря громади.

Водні ресурси та водокористування

За даними Державного земельного кадастру (ДЗК), на території Бериславської міської територіальної громади площа земель водного фонду становить 24 га.

Гідрографічна мережа Бериславської міської територіальної громади представлена річкою Дніпро, яка є основним поверхневим водним об’єктом території. Водозабезпечення громади здійснюється переважно за рахунок підземних вод Причорноморського артезіанського басейну. Водночас стан поверхневих і підземних вод, умови їх формування та доступність водних ресурсів зазнали суттєвого впливу

внаслідок руйнування Каховської гідроелектростанції та пов’язаних із цим змін гідрологічного режиму.

Основними об’єктами водопостачання та водовідведення громади є артезіанські свердловини, водонасосна станція, резервуар для питної води, каналізаційні насосні станції, очисні споруди, а також мережі водопостачання та водовідведення. Загалом у комунальній власності перебуває 47 артезіанських свердловин, з яких 32 використовуються для забезпечення населення питною водою. До складу водогосподарської інфраструктури також входять одна водонасосна станція, резервуар для питної води об’ємом 500 м³, три каналізаційні насосні станції (КНС) та одні очисні споруди.

Протяжність водопровідних мереж громади становить 235 км, каналізаційних мереж — 55,6 км, зокрема напірних — 8,7 км, самопливних — 46,9 км. Зазначена інфраструктура має важливе значення для забезпечення населення питною водою, функціонування об’єктів соціальної інфраструктури та підтримання належних санітарно-гігієнічних умов.

Послуги з водопостачання надаються з урахуванням наявних технічних можливостей і безпекової ситуації. У разі відсутності централізованого електропостачання подача води здійснюється за графіком із використанням генераторів для забезпечення роботи відповідного обладнання. Такий режим роботи потребує додаткових ресурсів для придбання пального, обслуговування генераторів і підтримання функціонування систем водопостачання.

Технічний стан систем водопостачання громади є незадовільним. Однією з основних причин є значна зношеність водопровідних мереж, прокладених, зокрема, на глибині близько 2 м. Більшість водопроводів була побудована в середині минулого століття та тривалий час експлуатувалася без належного капітального ремонту й комплексної реконструкції. Це призводить до частих аварій, поривів трубопроводів, втрат води та збільшення витрат на утримання системи.

Можливості своєчасного усунення аварій і проведення ремонтних робіт обмежені через складну безпекову ситуацію, недостатню доступність спеціалізованої ремонтної техніки та нестабільне електропостачання. За таких умов забезпечення мешканців громади безперебійними послугами водопостачання залишається складним завданням і потребує поетапного відновлення та модернізації відповідної інфраструктури.

У м. Берославі мережа водовідведення охоплює лише частину території. Приватні домоволодіння, не підключені до централізованої каналізаційної мережі, користуються вигрібними ямами. До комунальної системи водовідведення підключені окремі об’єкти соціальної інфраструктури та багатоквартирні житлові будинки.

Каналізаційні мережі, насосні станції та очисні споруди м. Берислава перебувають на балансі КВУ «Бериславський водоканал». За наявними даними, зазначені об’єкти перебувають в аварійному стані та потребують реконструкції протягом тривалого часу, зокрема з 2002 року. Незадовільний технічний стан каналізаційної інфраструктури підвищує ризики виникнення аварій, порушення належного відведення стічних вод і забруднення компонентів довкілля.

Окремою проблемою для водозабезпечення громади є зміна гідрологічних умов після руйнування Каховської гідроелектростанції та зниження рівня води в колишньому Каховському водосховищі. Ці зміни вплинули на водний режим території та супроводжувалися зниженням рівнів підземних вод у регіоні, що створює ризики зменшення дебіту артезіанських свердловин і погіршення умов централізованого водопостачання окремих населених пунктів.

Виконавчим комітетом Бериславської міської ради спільно з відокремленим підрозділом «Південно-українська геологічна експедиція» ДП «Українська геологічна компанія» було проведено прогнозні розрахунки на підставі геологічних розрізів і паспортних даних артезіанських свердловин. За результатами цих розрахунків, першочергові ризики критичного зниження рівня води стосувалися свердловин у населених пунктах, розташованих уздовж берегової лінії річки Дніпро, зокрема в с. Зміївці, с. Новобериславі та м. Бериславі.

Селище Шляхове, відповідно до зазначених прогнозних розрахунків, не належало до населених пунктів першочергового ризику. Однак фактичні спостереження засвідчили різке зниження рівня води в артезіанських свердловинах і зменшення їхнього дебіту.

У м. Бериславі, за результатами проведеного оцінювання, критичне зниження рівня води прогнозувалося у 8 із 14 наявних свердловин, зокрема в тих, що забезпечують роботу головної водонасосної станції міста. Для стабілізації системи водопостачання визначено потребу в облаштуванні 10 нових свердловин, а також у прочищенні та поглибленні частини діючих свердловин.

У с. Новобериславі критичне зниження рівня води зафіксовано в одній діючій свердловині та шахтному колодязі. Дві інші свердловини були законсервовані та, за наявними даними, не підлягали відновленню. Для стабілізації водопостачання визначено потребу в облаштуванні двох нових свердловин, а також у прочищенні та поглибленні шахтного колодязя.

У с. Зміївці критичне зниження рівня води прогнозувалося у чотирьох із восьми наявних свердловин. Для стабілізації водопостачання визначено необхідність облаштування нових свердловин, а також прочищення та поглиблення діючих.

Наведені відомості щодо стану свердловин і потреби у відновленні водозабезпечення відображають результати оцінювання, проведеного в попередній період, зокрема станом на 2024 рік. Для остаточної оцінки сучасного стану водних ресурсів і систем водопостачання необхідно враховувати актуальні дані про рівні підземних вод, дебіт свердловин, результати їх обстеження та фактичну доступність об’єктів для проведення ремонтних робіт.

Аналіз стану водопровідно-каналізаційного господарства свідчить про значну кількість поривів водопровідних мереж і регулярне виникнення аварійних ситуацій. Часті аварії збільшують навантаження на комунальні підприємства, потребують додаткових витрат на ремонт і скорочують строк експлуатації комунальної техніки та основних засобів. За таких умов особливої актуальності набуває оновлення зношених мереж водопостачання й водовідведення, модернізація насосного обладнання, оновлення спеціалізованої комунальної техніки та інших основних засобів, необхідних для надання якісних послуг і забезпечення належних умов життєдіяльності населення.

Одним із потенційних чинників погіршення екологічного та санітарного стану ґрунтів, поверхневих і підземних вод є надходження неочищених або недостатньо очищених стічних вод у навколишнє природне середовище. Ефективність роботи каналізаційних систем та очисних споруд має важливе значення для запобігання забрудненню водних об’єктів, збереження якості водних ресурсів і забезпечення екологічної та санітарно-епідемічної безпеки населення.

Недостатня ефективність очищення стічних вод, зношеність обладнання очисних споруд створюють ризики надходження забруднювальних речовин до річки Дніпро та інших компонентів довкілля. Потрапляння недостатньо очищених стоків до поверхневих вод може негативно впливати на їхню якість, водні екосистеми та можливості подальшого використання водних ресурсів. Водночас фактичні масштаби

забруднення мають визначатися на підставі результатів лабораторних досліджень і даних моніторингу.

У проєкті Програми соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік передбачено заходи, спрямовані на реконструкцію комунальних мереж водопостачання та водовідведення, а також будівництво очисних споруд у м. Бериславі. Реалізація цих заходів за наявності відповідних фінансових ресурсів і з урахуванням безпекової ситуації сприятиме підвищенню надійності водопостачання, поліпшенню відведення та очищення стічних вод, зменшенню ризиків забруднення поверхневих і підземних вод та покращенню санітарно-екологічного стану території громади.

Земельні ресурси (ґрунти)

Забезпечення екологічної сталості та раціонального використання природних ресурсів є важливою передумовою збалансованого розвитку територіальної громади. Структура її економіки не передбачає значної кількості підприємств, діяльність яких створює безпосереднє техногенне навантаження на навколишнє природне середовище. Водночас використання земельних ресурсів, збереження родючості ґрунтів та запобігання їх деградації мають важливе значення для екологічної безпеки громади.

Загальна площа Бериславської міської територіальної громади станом на 1 січня 2026 року становить 45 586,7 га. Землі за межами населених пунктів займають 43 349,7 га, тоді як площа земель у межах населених пунктів становить 2 236,96 га. Таким чином, основний земельний потенціал громади зосереджений за межами населених пунктів.

У структурі земель населених пунктів найбільшу частку становлять землі сільськогосподарського призначення — 48,61 % та сельбищні території — 45,17 %. Частка земель промисловості в межах населених пунктів перевищує 4 %. За межами населених пунктів переважають землі сільськогосподарського призначення, частка яких становить майже 87 %. Категорія «інші території», до якої належать, зокрема, землі природоохоронного та рекреаційного призначення, а також території водних об’єктів, становить близько 12 %.

Отже, значну частину земельного потенціалу громади становлять землі сільськогосподарського призначення. Водночас для забезпечення екологічно збалансованого розвитку важливими є збереження та відновлення природних територій, зокрема земель лісового фонду, водних об’єктів і територій природоохоронного та рекреаційного призначення.

Ґрунтовий покрив громади представлений переважно чорноземами південними важко- та середньосуглинкового механічного складу з переважанням крупнопилуватої фракції. Такі ґрунти за певних умов є вразливими до процесів вітрової та водної ерозії. Подові ґрунти, площа яких становить близько 10 % ріллі, характеризуються досить потужним гумусованим профілем завглибшки 60–70 см і низькою водопроникністю, у зв’язку з чим потребують належного регулювання водно-повітряного режиму.

Історично одним із чинників погіршення стану земельних ресурсів громади було надмірне сільськогосподарське освоєння території, що спричиняло порушення екологічно збалансованого співвідношення між ріллею, природними кормовими угіддями, лісами та водоймами. Це негативно впливало на стійкість агроландшафтів і створювало передумови для деградації ґрунтового покриву.

До основних проблем, характерних для земельних ресурсів громади в попередні періоди, належали зниження вмісту гумусу та поживних елементів, погіршення агрохімічних і фізико-хімічних властивостей ґрунтів, а також прояви засолення та солонцюватості. Серед негативних процесів землекористування особливе місце посідала деградація ґрунтів, зумовлена високим рівнем розораності території,

посушливими кліматичними умовами та частими суховійними вітрами. На ділянках зі складнішим рельєфом додатковим чинником ризику є водна ерозія. Ерозійні процеси та дефляція можуть призводити до втрат гумусу, азоту, фосфору, калію та інших поживних речовин, знижуючи родючість ґрунтів і порушуючи їхній поживний баланс. У вихідних матеріалах щодо стану земельних ресурсів громади зазначалися середньорічні втрати гумусу на рівні близько 0,3 т/га. З огляду на давність і потребу в актуалізації відповідних агрохімічних обстежень, цей показник доцільно розглядати як характеристику попереднього періоду, а не як підтверджений сучасний рівень втрат.

До початку повномасштабної збройної агресії російської федерації використання земельних ресурсів громади не в усіх випадках відповідало вимогам їх охорони. Зокрема, порушення екологічно безпечного природокористування було пов'язане з недотриманням належного співвідношення між різними видами угідь, у тому числі ріллею, пасовищами, сіножатями, землями водного та лісового фондів. Серед чинників, які могли негативно впливати на агрохімічний стан ґрунтів, також зазначалося недостатнє відновлення запасів поживних речовин і гумусу.

На сучасному етапі стан земельних ресурсів громади зазнає додаткового негативного впливу внаслідок збройної агресії російської федерації. Наразі сільськогосподарські підприємства на території громади господарської діяльності не здійснюють. За таких умов оцінювання сучасного стану ґрунтів необхідно здійснювати з урахуванням не лише історичних проблем землекористування, а й наслідків воєнних дій. Однією з основних актуальних загроз для ґрунтового покриву є постійні обстріли території громади. Влучання боєприпасів, вибухи, пожежі та руйнування будівель і споруд можуть спричиняти механічне порушення ґрунтового покриву, утворення вирв, ущільнення та перемішування ґрунту, а також потрапляння до нього продуктів вибухів, уламків боєприпасів, залишків зруйнованих матеріалів та інших потенційно небезпечних речовин. У разі потрапляння таких забруднювачів у ґрунт існує ризик погіршення його хімічних властивостей і подальшого перенесення забруднювальних речовин до суміжних компонентів довкілля.

Додатковим чинником небезпеки є мінне забруднення та наявність вибухонебезпечних предметів на території громади. Це створює ризики для безпечного використання земель, ускладнює проведення обстежень і відновлення земельних ділянок, а також може перешкоджати здійсненню заходів із ґрунтозахисту та відновлення природних територій. Визначення фактичного рівня забруднення ґрунтів унаслідок бойових дій потребує проведення відповідних обстежень і лабораторних досліджень після забезпечення безпечного доступу до земельних ділянок.

На якісний стан земельних ресурсів також можуть впливати гідрометеорологічні чинники та небезпечні екзогенні геологічні процеси, зокрема руйнування берегів водосховища та заток, а також зміни гідрологічного режиму, пов'язані зі знищенням Каховської гідроелектростанції. Характер і масштаби впливу таких процесів на конкретні земельні ділянки потребують уточнення за результатами відповідних обстежень.

За таких обставин питання охорони земель, збереження родючості ґрунтів, запобігання їх деградації та відновлення порушених ділянок набувають особливого значення. Необхідними передумовами для подальшого раціонального використання земельних ресурсів є збереження природних ландшафтів, підвищення протиерозійної стійкості територій, запобігання забрудненню ґрунтів і забезпечення належного контролю за використанням та охороною земель.

Мінерально-сировинні ресурси громади

Мінерально-сировинні ресурси є складовою природно-ресурсного потенціалу територіальної громади та можуть мати значення для її подальшого відновлення й

соціально-економічного розвитку. Водночас їх використання потребує дотримання вимог природоохоронного законодавства, раціонального використання надр і запобігання негативному впливу на довкілля.

За наявною інформацією, до корисних копалин, представлених на території Бериславської міської територіальної громади, належать суглинки та глини.

На території громади розташовані два родовища суглинків і глин:

Бериславське -1 — розташоване на північній околиці м. Берислава, на правому схилі балки Кизикерман, на відстані близько 1,5 км від річкової пристані.

Бериславське-2 — розташоване приблизно за 750 м на північ від м. Берислава, на правому схилі балки Кизикерман, орієнтовно за 200 м на північний схід від родовища Бериславське-1.

Перспективним напрямом розвитку мінерально-сировинної бази за наявності відповідних передумов може бути проведення геологорозвідувальних робіт та уточнення ресурсного потенціалу родовищ. Водночас реалізація таких заходів має враховувати безпекову ситуацію, стан земель, можливі обмеження у використанні територій, вимоги щодо охорони надр і довкілля, а також необхідність оцінки впливу планованої діяльності на навколишнє природне середовище.

За наявними відомостями, на території громади не визначено земельних ділянок із зафіксованими зсувними геологічними процесами. Водночас з огляду на воєнні дії та обмежені можливості проведення польових обстежень актуальний стан геологічного середовища потребує уточнення за результатами відповідних досліджень.

Флора та фауна, біорізноманіття

За ботанічним районуванням територія Бериславської міської територіальної громади розташована в межах степової зони, зокрема Правобережного Злакового Степу.

Відповідно до геоботанічного районування територія громади належить до двох геоботанічних районів смуги типчаково-ковилових степів степової провінції Європейсько-Азіатської степової зони. Рослинний покрив представлений різнотравно-типчаково-ковиловими степами, рослинністю крейдяних відслонень, байрачними лісами, лісовими культурами та суходільними луками.

Рослинність території характеризується значним видовим різноманіттям, зумовленим поєднанням різних природних умов і типів місцезростань. На ділянках, менш придатних для господарського використання, збереглися осередки типчаково-ковилових степів, характерних для південно-східної частини України.

Окремі дослідження флори та фауни території громади не проводилися, але існують попередні дані щодо флори та пов’язані з нею природні комплекси Бериславського району, який характеризується значним видовим різноманіттям. Зокрема, на території району налічується близько 1 500 видів вищих судинних рослин, до яких належать папоротеподібні, хвощеподібні, плауноподібні, голонасінні та покритонасінні рослини; близько 120 видів мохоподібних; понад 500 видів водоростей різних груп, зокрема діатомових, жовто-зелених, харових, золотистих, динофітових, евгленових, червоних і зелених, а також синьо-зелених організмів; близько 850 видів грибів, у тому числі приблизно 150 видів лишайників.

Загалом на території Бериславщини охороняється 28 видів рослин, занесених до Європейського Червоного списку; 12 видів рослин, включених до переліку CITES; 9 видів рослин охороняються Бернською конвенцією; 122 види занесено до Червоної книги України, 383 - до Червоного списку Херсонської області. 244 види тварин, що зустрічаються в районі, занесені до Червоної книги України, 54 види тварин включено

до Червоного списку Херсонської області, з яких 31 вид складають птахи, 15 видів - комахи, 5 - ссавці, а також по одному виду - риби, земноводні та плазуни.
Бериславська міська територіальна громада як складова частина району має подібні природно-кліматичні умови та типи рослинності, тому її флора характеризується значним видовим різноманіттям. Водночас наведені кількісні показники стосуються району загалом і не є результатом окремого інвентаризаційного обстеження біорізноманіття безпосередньо на території громади.

Складовими рослинного світу громади є також рослинність сільськогосподарських угідь, садів і виноградників, вуличні та придорожні насадження, лісосмуги, парки, сквери, квітники та інші озеленені території. Ці елементи рослинного покриву виконують важливі екологічні функції, зокрема сприяють збереженню місцевого біорізноманіття, формуванню середовищ існування для тварин, захисту ґрунтів від ерозії та підтриманню сприятливого мікроклімату.

Наразі рослинний світ Бериславської міської територіальної громади зазнає негативного впливу внаслідок збройної агресії російської федерації та триваючих бойових дій. Постійні обстріли, вибухи, пожежі, механічне пошкодження територій, руйнування будівель та інфраструктури можуть призводити до знищення або пошкодження природної та культурної рослинності, порушення рослинного покриву, деградації природних оселищ і погіршення умов для відновлення рослинних угруповань. Додаткову загрозу становлять мінне забруднення та наявність вибухонебезпечних предметів, які ускладнюють доступ до природних територій, їх обстеження й проведення відновлювальних заходів.

Оцінювання фактичних масштабів впливу воєнних дій на рослинність і природні екосистеми громади наразі ускладнене через небезпеку проведення польових досліджень та обмежені можливості доступу до окремих територій. Визначення обсягу завданих збитків і прогнозування строків відновлення природних комплексів потребують додаткових обстежень після забезпечення безпечного доступу до відповідних ділянок.

Тваринний світ Бериславщини характеризується різноманіттям, зумовленим зональними природними умовами, поєднанням різних типів рослинності, ґрунтів і мікрокліматичних особливостей. Основу фауни становить степовий фауністичний комплекс, представлений видами, поширення яких пов’язане зі степовими, лісовими, прибережними та іншими природними біотопами.

Серед характерних представників ссавців зазначено козулю європейську (Capreolus capreolus), лисицю звичайну (Vulpes vulpes), мишей родів Sylvaemus та Mus. Серед птахів поширені представники родин воронових і мартинових. До представників герпетофауни належать степова гадюка та вужі, до батрахофауни — зелена ропуха й квакша звичайна. Наведений перелік відображає відомості з вихідних матеріалів і не є вичерпним описом сучасного видового складу фауни громади.

Значна частина території громади представлена степовими біотопами. Історично розорювання степів та випасання худоби спричиняли скорочення площ природних оселищ і могли негативно впливати на чисельність окремих видів тварин, зокрема степових гризунів, копитних і птахів, які гніздяться на землі. Серед таких видів у вихідних матеріалах наведено дрохву звичайну (Otis tarda) та стрепета степового (Tetrax tetrax). Фактичний сучасний стан популяцій цих видів на території громади потребує уточнення за результатами спеціалізованих спостережень, так як на даний час, сільськогосподарська діяльність на території громади не здійснюється.

На окремих схилах і прилеглих до населених пунктів територіях наявність дачної забудови та інших антропогенних об’єктів сприяла формуванню умов для існування синантропних видів тварин, тобто видів, пристосованих до життя поруч із людиною.

Серед птахів у таких місцях можуть траплятися горлиця кільчаста (Streptopelia decaocto), ластівка сільська, шпак звичайний та одуд звичайний. Серед ссавців їжак звичайний, ондатра, ласка (Mustela nivalis) і мишоподібні гризуни. З огляду на тривалі бойові дії, зміни умов існування та обмеженість актуальних спостережень наведені відомості не слід розглядати як підтверджений перелік видів, що нині постійно перебувають на території громади.

Природно-заповідний фонд. Смарагдова мережа

На підставі наукової оцінки унікальності ландшафтного та біологічного різноманіття до переліку зарезервованих для подальшого заповідання цінних територій та об'єктів Херсонської області увійшли окремі території Бериславської міської територіальної громади, а саме:

- ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Старошведський» площею 262 га;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Дрімайлівська балка» площею 270 га;
- ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Курган біля Берислава»;
- ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Курган біля Новоберислава І»;
- ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Курган біля Новоберислава ІІ»;
- ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Курган біля Зміївки І»;
- ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Курган біля Зміївки ІІ».

Зазначені території та об'єкти мають природоохоронну цінність завдяки особливостям ландшафтів, рослинного покриву та біологічного різноманіття. Їх збереження є важливою складовою охорони природної спадщини громади.

Наразі територія Бериславської міської територіальної громади, зокрема природні комплекси та території, що мають природоохоронну цінність, зазнає негативного впливу внаслідок постійних обстрілів і бойових дій. Вибухи, пожежі, механічне пошкодження земель, можливе забруднення ґрунтів і вод, а також мінне забруднення створюють загрози для збереження природних оселищ і біорізноманіття. З огляду на безпекову ситуацію та обмежені можливості проведення польових обстежень визначити фактичний ступінь пошкодження зазначених територій і об'єктів наразі неможливо.

Смарагдова мережа

Межі територій Смарагдової мережі та їх стандартні форми даних розміщені на офіційному сайті Ради Європи: http://emerald.eea.europa.eu/

Смарагдова мережа України (англ. Emerald Network) — українська частина Смарагдової мережі Європи, яка розробляється з 2009 року.

Смарагдова мережа (Emerald Network) — це мережа, що включає території особливого природоохоронного інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI, або території (об'єкти) мережі Емеральд). Екологічні мережі складаються з трьох компонентів: ключові території — це основні місця існування видів, часто вже наявні природоохоронні об'єкти. Вони забезпечують умови для збереження важливих екосистем, середовищ існування і популяцій видів; коридори — для взаємозв'язку між ключовими територіями; буферні зони — для захисту екологічної мережі від несприятливих зовнішніх впливів.

В умовах російської агресії та необхідності повоєнного відновлення комплексний підхід до збереження всіх трьох компонентів є необхідним.

По-перше, значна частина об'єктів Смарагдової мережі зазнала впливу військових дій і потребує чітких планів управління, які сприяли б відновленню цих територій. По-друге, повоєнне відновлення потребуватиме значних ресурсів та економічного зростання. Щоб при цьому не нашкодити довкіллю та наступним поколінням, об'єкти Смарагдової мережі також встановлюють чіткі критерії для бізнесу та промисловості

щодо їхньої діяльності поряд із компонентами екологічної мережі. З метою збереження територій Смарагдової мережі будь-які роботи з благоустрою на таких територіях повинні проводитися відповідно до природоохоронного законодавства, Закону України «Про Червону книгу України» та з урахуванням резолюцій 4 і 6 Бернської конвенції.

Територія, номінована для включення до списку Смарагдової мережі України в Херсонській області, — Western Syvash (SiteCode: UA0000425).

Згідно з Резолюцією № 6 Постійного комітету Бернської конвенції, усі території, номіновані для включення до Смарагдової мережі, повинні мати тимчасовий статус охоронюваних ділянок і підлягати такому ж режиму захисту, як і затверджені сайти мережі. Це правило діє доти, доки відповідні органи не приймуть рішення щодо остаточного затвердження чи відхилення цих територій, а також до моменту, поки їхній статус не буде офіційно змінено.

Внаслідок бойових дій території Смарагдової мережі в громаді зазнали значного негативного впливу. Потрапляння в зону бойових дій знищує унікальні цілинні степи, крейдяні схили, а також призводить до забруднення повітря, води та ґрунтів. На час затоплення територій унаслідок підриву окупантами Каховської ГЕС припав період гніздування та нересту. Знищення Каховського водосховища призвело до зниження рівня водоносних горизонтів та зміни умов існування водних екосистем. На цей час неможливо повністю оцінити вплив війни на довкілля через брак точної інформації.

Бериславська міська територіальна громада розташована в межах долини річки Дніпро — важливого природного комплексу, який має значення для збереження біорізноманіття півдня України. Дніпровська долина та пов’язані з нею прибережні й водні екосистеми створюють умови для існування різноманітних видів рослин і тварин, а також відіграють важливу роль у сезонних переміщеннях птахів та інших тварин.

Дніпровський міграційний шлях має значення для сезонних переміщень птахів і підтримання екологічних зв’язків між природними територіями. Заплавні луки, прибережні зарості, водні та навколоводні екосистеми можуть слугувати місцями живлення, розмноження, гніздування, відпочинку під час міграцій і зимівлі різних видів птахів, у тому числі видів, що потребують охорони відповідно до національного законодавства та міжнародних природоохоронних угод. Збереження природних комплексів долини Дніпра має важливе значення для підтримання біорізноманіття, зменшення ризиків деградації ландшафтів і забезпечення екологічної стійкості території. Водночас фактичний стан природних оселищ та їхня роль у підтриманні популяцій окремих видів у межах громади потребують подальшого вивчення, особливо з огляду на наслідки воєнних дій і зміни гідрологічного режиму.

Активні бойові дії на території Бериславської міської територіальної громади створюють суттєві ризики для збереження природних комплексів, біорізноманіття та екологічної цілісності територій, що мають природоохоронну цінність. Вплив воєнних дій може мати як безпосередній характер, так і проявлятися у довгострокових змінах стану природних оселищ, ґрунтів, водних об’єктів і популяцій диких тварин.

Одним з основних чинників негативного впливу є фізичне пошкодження природних середовищ існування внаслідок вибухів, пожеж, переміщення військової техніки та проведення фортифікаційних робіт. Такі процеси можуть спричиняти порушення ґрунтового покриву, знищення рослинності, фрагментацію природних оселищ і погіршення умов існування диких тварин, зокрема видів, що потребують особливої охорони.

Додаткову загрозу становлять мінне забруднення та наявність нерозірваних боєприпасів. Вони створюють небезпеку для людей і тварин, обмежують доступ до природних територій, ускладнюють проведення наукових досліджень, моніторингу біорізноманіття та природоохоронних заходів. До моменту забезпечення безпечного

доступу до таких ділянок можливості оцінювання пошкоджень і планування відновлення залишаються обмеженими.

Окремої уваги потребують зміни гідрологічного режиму, пов'язані зі знищенням Каховської гідроелектростанції. Зміни рівнів води та умов водозабезпечення водних і прибережних екосистем можуть впливати на стан водно-болотних угідь, рослинних угруповань і місць існування водоплавних та навколоводних птахів. Масштаби та характер цих змін у межах конкретних природоохоронних територій громади потребують оцінювання на підставі актуальних обстежень і наукових даних.

Воєнні дії також можуть впливати на поведінку та розподіл диких тварин унаслідок постійного шуму, вибухів, пожеж і турбування. За таких умов окремі види можуть змінювати місця живлення, розмноження або зупинок під час сезонних міграцій. Водночас фактичні зміни чисельності популяцій, міграційних маршрутів і стану конкретних видів не можна вважати встановленими без відповідних спостережень.

Крім того, потенційне забруднення ґрунтів і вод продуктами вибухів, уламками боєприпасів, залишками зруйнованих споруд та іншими небезпечними речовинами може негативно впливати на природні оселища й організми, які їх населяють. Визначення характеру та рівня такого впливу потребує обстежень і, за необхідності, лабораторних досліджень.

У довгостроковій перспективі наслідки бойових дій можуть ускладнити відновлення природних екосистем і призвести до погіршення стану окремих природоохоронних територій. Для мінімізації таких наслідків після забезпечення належного рівня безпеки необхідно передбачати обстеження пошкоджених природних комплексів, визначення пріоритетів їх відновлення, заходи з розмінування, запобігання забрудненню ґрунтів і вод, а також урахування природоохоронних вимог під час планування відновлювальних робіт.

Включення відповідних територій до Смарагдової мережі може створювати додаткові можливості для міжнародної співпраці та залучення технічної допомоги у сфері збереження біорізноманіття й відновлення природних екосистем. Водночас конкретні можливості фінансування та реалізації таких заходів залежать від наявності актуальних даних про природоохоронну цінність територій, визначених потреб відновлення, відповідних проєктів і доступних програм підтримки.

Енергопостачання.

До початку повномасштабного вторгнення економіка Бериславської міської територіальної громади характеризувалася відсутністю промислових потужностей у вугільній, нафтогазовій, хімічній та металургійній галузях, які належать до енергоємних видів економічної діяльності. Водночас стабільне енергопостачання мало важливе значення для функціонування житлово-комунального господарства, соціальної інфраструктури, підприємств та установ громади.

Територія громади має природні передумови для використання відновлюваних джерел енергії, зокрема сонячної та вітрової. До початку активних бойових дій у регіоні реалізовувалися проєкти у сфері альтернативної енергетики. Проте збройна агресія Російської Федерації, окупація частини території та подальші бойові дії негативно вплинули на функціонування енергетичної інфраструктури й унеможливили повноцінну реалізацію потенціалу відновлюваної енергетики.

Станом на час підготовки звіту електропостачання відсутнє в усіх населених пунктах громади. Відновлення електропостачання в умовах постійних обстрілів та складної безпекової ситуації наразі неможливе.

Відсутність централізованого електропостачання істотно ускладнює забезпечення життєдіяльності населення, функціонування об'єктів критичної інфраструктури,

зокрема систем водопостачання. Для підтримання роботи окремих об'єктів життєзабезпечення використовуються генераторні установки, експлуатація яких потребує постійного забезпечення паливом і належного технічного обслуговування. Робота такого обладнання супроводжується викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря та шумовим впливом на довкілля.

Подальше відновлення енергетичного сектору громади потребуватиме відновлення пошкодженої енергетичної інфраструктури після стабілізації безпекової ситуації, упровадження енергоефективних рішень і, за наявності відповідних технічних та фінансових можливостей, розвитку децентралізованих систем енергозабезпечення з використанням відновлюваних джерел енергії. Реалізація таких заходів має сприяти підвищенню енергетичної стійкості громади та зменшенню негативного впливу на довкілля.

Управління відходами та благоустрій.

Одним із пріоритетних завдань у сфері управління відходами Бериславської міської територіальної громади є запобігання утворенню відходів, забезпечення їх належного збирання, перевезення, оброблення та видалення, а також захист довкілля і здоров'я населення від негативного впливу відходів.

До початку повномасштабного вторгнення на території громади передбачалося створення інфраструктури для сортування та оброблення побутових відходів, компостування органічних відходів і відновлення порушених земель. Відповідні проєкти було включено до Програми охорони довкілля Херсонської області на 2025–2027 роки, зокрема:

- реконструкція очисних споруд м. Берислава (коригування проєктно-кошторисної документації);
- будівництво комплексу із сортування побутових відходів у м. Бериславі (ІІ черга);
- облаштування станції компостування;
- рекультивація земель, порушених унаслідок забруднення відходами.

Реалізація зазначених проєктів має сприяти вдосконаленню системи управління відходами, зменшенню обсягів їх захоронення та поліпшенню екологічного стану території громади. Водночас можливість їх реалізації залежить від безпекової ситуації, стану інфраструктури, наявності фінансування та інших необхідних ресурсів.

Відповідно до регіонального планування у сфері управління відходами Бериславська міська територіальна громада входить до підкластеру № 1 кластеру № 2 Херсонської області. До складу підкластеру включено Бериславську, Новорайську, Милівську та Тягинську територіальні громади. Передбачено міжмуніципальну співпрацю у сфері управління побутовими відходами та розміщення регіонального полігона побутових відходів на території Новорайської селищної територіальної громади.

У межах зазначеного підкластеру заплановано будівництво комплексу із сортування побутових відходів за межами населеного пункту м. Берислава на земельній ділянці орієнтовною площею 5 га. Проєктними рішеннями передбачалося розміщення сміттєсортувальної станції із сортувальним обладнанням, зокрема комплексу сортування побутових відходів Ж7-ПВ ПрАТ «Бериславський машинобудівний завод», площею близько 400 м². Згідно з наявними проєктними показниками, орієнтовний обсяг побутових відходів, передбачений для надходження на комплекс, становить 26 000 м³ на рік, а його проєктна продуктивність — 36,8 т на добу.

Також передбачалося облаштування ділянок для компостування органічних відходів, зокрема харчових відходів і відходів рослинного походження. Залишки, що

утворюватимуться після сортування та не підлягатимуть подальшому використанню або обробленню, планувалося направляти на регіональний полігон побутових відходів на території Новорайської громади. Орієнтовна площа запропонованої земельної ділянки під полігон становить близько 7 га.

Повномасштабне вторгнення РФ та тривалі бойові дії суттєво ускладнили організацію управління відходами в громаді. Серед основних проблем цієї сфери:

- збільшення кількості стихійних місць накопичення побутових відходів і відходів руйнування;
- пошкодження та знищення житлової, комунальної й іншої інфраструктури, що спричиняє утворення значних обсягів відходів руйнування;
- відсутність необхідних технічних і логістичних можливостей для належного збирання, перевезення та впорядкування місць тимчасового зберігання відходів;
- неможливість введення в експлуатацію комплексу із сортування побутових відходів у м. Бериславі;
- знищення внаслідок авіаційного обстрілу адміністративної будівлі та матеріально-технічної бази, зокрема спеціалізованої техніки комунального підприємства «Бериславська ЖЕК-1».

Зазначені обставини ускладнюють забезпечення належного санітарного стану територій і створюють ризики забруднення ґрунтів, поверхневих та підземних вод, а також виникнення несприятливих санітарно-епідемічних умов. Особливу увагу необхідно приділяти відходам руйнування, які можуть містити небезпечні компоненти, зокрема азбестовмісні матеріали, залишки лакофарбових виробів, паливно-мастильних матеріалів та інші потенційно небезпечні речовини. Їх склад і клас небезпеки мають визначатися відповідно до встановлених вимог, а поводження з ними повинно здійснюватися з урахуванням результатів обстеження та ідентифікації.

З метою організації управління відходами в громаді розпорядженням начальника МВА від 29 грудня 2025 року №205 затверджено Місцевий план управління відходами Бериславської міської територіальної громади до 2034 року. Планування заходів у цій сфері передбачає необхідність упорядкування місць накопичення відходів, запобігання утворенню нових несанкціонованих звалищ, забезпечення належного поводження з відходами руйнування та поступового відновлення системи управління побутовими відходами.

Відповідно до визначених у документах планування завдань передбачено ліквідацію несанкціонованих сміттєзвалищ і звалищ, що не відповідають санітарним та екологічним вимогам, до 1 січня 2030 року. Досягнення цієї мети потребуватиме поетапної реалізації відповідних заходів з урахуванням безпекових обмежень, доступності територій, наявності спеціалізованої техніки та фінансових ресурсів.

Здоров’я населення

Кількість фактично проживаючого населення на території громади станом на 01 жовтня 2026 року 332 ос. (табл. 1.3), в т.ч.:

Таблиця 1

Старостинський округ	**Кількість фактично проживаючого населення станом на 15.10.2025 (чол.)**
Берислав (адмінцентр)	283
Зміївський	2
Новобериславський	18
Раківський	1
Томаринський	0
Урожайненський	26
Шляхівський	2

ВСЬОГО	**332**

Таким чином, загальна чисельність населення, яка фактично проживає на території Бериславської ТГ станом на 01 жовтня 2026 року в умовах війни скоротилася з 18 052 осіб (дані станом на 01.01.2022 року) до 332 осіб (дані станом на 01.10.2026 року), тобто більш як на 98 %. Це пов'язано з наслідками повномасштабного вторгнення рф, евакуацією населення, міграційними процесами тощо.

В той же час, тенденція до скорочення чисельності населення була помітною в громаді ще до початку повномасштабного вторгнення російської федерації, яке лише поглибило вплив негативних факторів. На додачу до недостатньо розвиненої необхідної інфраструктури, нині додалися ризики, пов'язані із замінуванням території громади, браком укриттів, руйнуванням житла та інфраструктурних об'єктів, постійними обстрілами, а також згортанням економічної діяльності. Ці нові виклики посилюють від'ємну демографічну динаміку в Бериславській ТГ та ставлять під загрозу здоров’я населення.

Зміна вікової структури населення, зниження якості та тривалості життя є наслідком багатьох економічних, соціальних та екологічних факторів, серед яких забруднення довкілля займає значне місце.

Показник загальної смертності по громаді залишається високим, що значною мірою зумовлено старінням населення та захворюваннями. Серед захворювань слід виділити захворювання органів дихання (хронічний бронхіт та астма), а також інфекційні захворювання та новоутворення.

Мережа закладів охорони здоров’я по Бериславської міської громаді складає – 7 структурні підрозділи, а саме: 4 фельдшерських пункти, 3 амбулаторії загальної практики сімейної медицини (ЗПСМ).

Внаслідок бойових дій заклади охорони здоров’я зазнали пошкоджень різного ступеню, від масштабних руйнувань до часткового пошкодження. Станом на 01 жовтня 2026 року, по Бериславській міській громаді пошкоджені 4 фельдшерських пункти та 2 амбулаторії, зруйнована – 1 амбулаторія загальної практики сімейної медицини у м.Бериславі.

На сьогодні, в с-щі Велика Олександрівка розташовані два модульні трейлери, в яких лікарі (сімейний лікар та лікар-терапевт) надають медичну допомогу внутрішньо переміщеним особам з Бериславської громади.

Проводиться постійна вакцинація дорослого та дитячого населення відповідно до календаря щеплень.

З метою забезпечення безпеки медичного персоналу та безперервності надання медичних послуг, з березня 2025 року КНП «Бериславська ЦРЛ» частково релоковано у Борозенську сільську територіальну громаду Бериславського району.

За релокованим місцем надання медичних послуг за гнучким графіком працюють лікар-хірург, та лікар-терапевт, дистанційно лікар-інфекціоніст.

На сьогодні у лікарні працює 23 особи, серед яких: 3 лікаря, 7 працівників середнього медичного персоналу, 1 працівник молодшого медичного персоналу, 12 осіб іншого персоналу, що забезпечують функціонування лікарні.

Медичний заклад продовжує виконувати свої функції відповідно до чинного законодавства та стандартів надання медичної допомоги. Протягом 9 місяців 2026 року до комунального некомерційного підприємства «Бериславська центральна районна лікарня» Бериславської міської ради за медичною допомогою було зареєстровано 2305 звернень з них 73 особи перебували в денному стаціонарі. Виконано 299 досліджень ЕКГ, проведено 4660 загальних аналізів, 503 обстеження на цукор та малоінвазивних

оперативних втручань - 79. Допомога була надана в амбулаторних умовах, в тому числі частині пацієнтів у вигляді денного стаціонару.

ІІІ. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ

Визначальною умовою сталого економічного та соціального відновлення Бериславської міської територіальної громади є поступове відновлення втраченого потенціалу на засадах сучасних підходів до розвитку територій, упровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій, раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення.

Програма соціально-економічного розвитку Бериславської міської територіальної громади визначає пріоритетні напрями розвитку громади з урахуванням наявних соціально-економічних проблем, екологічних обмежень, наслідків збройної агресії російської федерації та можливостей відновлення інфраструктури й забезпечення життєдіяльності населення в умовах воєнного стану.

Реалізація заходів Програми має бути спрямована на створення передумов для відновлення пошкоджених об'єктів і систем життєзабезпечення, підвищення ефективності використання ресурсів, поліпшення санітарного стану населених пунктів, зменшення негативного впливу на довкілля та поступове поліпшення умов життя населення. Водночас оцінювання очікуваних наслідків реалізації Програми необхідно здійснювати з урахуванням того, що подальші бойові дії можуть спричиняти додаткові негативні впливи, які не залежать від виконання запланованих заходів.

Під час планування та реалізації заходів, які можуть впливати на території природно-заповідного фонду, території Смарагдової мережі, водні об'єкти, природні оселища та місця перебування видів флори й фауни, необхідно враховувати вимоги природоохоронного законодавства, забезпечувати збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, а також запобігати виникненню негативних впливів на природні комплекси. Водночас слід зазначити, що внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації територія Бериславської міської територіальної громади зазнала значних руйнувань. Продовження обстрілів, пошкодження житлової, соціальної та інженерної інфраструктури, порушення функціонування систем водопостачання й водовідведення, відсутність електропостачання в населених пунктах, мінне забруднення територій та обмежений доступ до окремих ділянок ускладнюють оцінювання фактичного стану довкілля й реалізацію природоохоронних заходів.

Воєнні дії становлять загрозу для здоров'я населення не лише внаслідок безпосередньої небезпеки, а й через можливе забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, ґрунтів, утворення значних обсягів відходів руйнування та пошкодження об'єктів інфраструктури. Такі чинники можуть посилювати наявні техногенні й екологічні ризики та негативно впливати на якість життя населення. Від стану атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунтів та інших компонентів довкілля значною мірою залежать здоров'я людей, санітарно-епідемічне благополуччя та безпечність умов проживання.

За умови дотримання вимог природоохоронного законодавства, урахування екологічних обмежень і впровадження заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків реалізація Програми може сприяти поліпшенню стану окремих компонентів довкілля та умов життєдіяльності населення. Водночас фактичний результат залежатиме від безпекової ситуації, обсягів

фінансування, можливості виконання запланованих заходів і недопущення додаткового негативного впливу на довкілля.

SWOT-аналіз екологічних аспектів реалізації Програми

З метою визначення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, пов'язаних із реалізацією заходів Програми, а також урахування екологічних аспектів під час ухвалення управлінських рішень, застосовується SWOT-аналіз. Він передбачає оцінювання внутрішніх чинників, що характеризують стан громади, зовнішніх можливостей і загроз, а також взаємозв'язків між ними.

SWOT-аналіз екологічних аспектів розвитку Бериславської міської територіальної громади дає змогу визначити основні проблеми, які потребують першочергового реагування, та врахувати природоохоронні вимоги під час планування заходів із відновлення й розвитку громади.

Таблиця 2

SWOT-АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік

Сильні сторони	Слабкі сторони
Передбачення заходів із забезпечення та відновлення систем водопостачання і водовідведення, що сприятиме покращенню санітарно-екологічного стану населених пунктів.	Обмежені можливості реалізації природоохоронних заходів через недостатність фінансових, матеріально-технічних і кадрових ресурсів.
Наявність напрацьованої проєктно-кошторисної документації з реконструкції очисних споруд, що створює передумови для подальшого відновлення систем очищення стічних вод після її актуалізації.	Потенційне утворення додаткових обсягів будівельних та інших відходів у процесі виконання ремонтних і відновлювальних робіт.
Включення до напрямів розвитку житлово-комунального господарства заходів із підтримання належного санітарного стану та благоустрою населених пунктів.	Недостатні можливості для здійснення системного екологічного контролю та моніторингу впливу заходів на довкілля.
Передбачення заходів з енергозбереження та підвищення енергоефективності, що створює умови для скорочення споживання енергоресурсів і пов'язаних із цим викидів.	Використання генераторного обладнання для забезпечення роботи об'єктів життєзабезпечення може супроводжуватися додатковими викидами забруднюючих речовин і шумовим навантаженням.
. Орієнтація заходів на відновлення комунальної інфраструктури з можливістю застосування сучасних екологічно безпечних та ресурсозберігаючих технологій.	Обмежені можливості реалізації заходів із відновлення порушених земель, збереження біорізноманіття та озеленення через безпекові обмеження.
Передбачення заходів щодо розвитку аграрного сектору, що створює можливості для поступового відновлення	Проведення ремонтно-будівельних робіт та відновлення об'єктів комунального господарства може створювати локальне

сільськогосподарського виробництва та раціонального використання земельних ресурсів.	тимчасове навантаження на довкілля.
Можливості (О)	**Загрози (Т)**
Залучення міжнародної технічної допомоги, грантових коштів та інвестицій для реалізації природоохоронних проєктів і відновлення екологічно важливої інфраструктури.	Продовження бойових дій та обстрілів, що може призвести до додаткового забруднення атмосферного повітря, ґрунтів і водних ресурсів та руйнування природних екосистем.
Модернізація систем водопостачання і водовідведення, реконструкція очисних споруд із впровадженням сучасних технологій очищення стічних вод.	Подальше погіршення стану водних ресурсів унаслідок наслідків руйнування Каховської ГЕС, зміни гідрологічного режиму та дефіциту води.
Впровадження енергоефективних технологій та використання відновлюваних джерел енергії на об'єктах комунальної інфраструктури.	Ризик забруднення земель і водних ресурсів унаслідок бойових дій, пошкодження інженерних мереж, витоків паливно-мастильних матеріалів та неналежного поводження з відходами.
Удосконалення системи управління відходами, організація належного збирання, перевезення та оброблення побутових відходів і відходів руйнувань.	Мінне забруднення територій, що унеможливлює або суттєво обмежує проведення робіт із відновлення земель, озеленення та природоохоронних заходів.
Включення до проєктів відновлення заходів із захисту ґрунтів, запобігання ерозії, деградації земель та відновлення їх родючості.	Посилення негативного впливу зміни клімату, зокрема тривалих посушливих періодів, підвищення температури повітря, дефіциту водних ресурсів та ризиків виникнення пожеж.
Відновлення зелених насаджень, озеленення територій населених пунктів та створення умов для збереження природного біорізноманіття.	Недостатність бюджетного фінансування та обмеженість зовнішньої допомоги можуть призвести до відтермінування або невиконання запланованих природоохоронних заходів.
Залучення спеціалізованих установ та екологічних організацій до оцінки завданої довкіллю шкоди й розроблення заходів з екологічного відновлення території громади.	Подальша деградація ґрунтів, втрата природної рослинності та біорізноманіття внаслідок воєнних дій і порушення природних екосистем.
Врахування екологічних вимог під час підготовки та реалізації проєктів відбудови, застосування принципів ресурсоефективності та екологічної безпеки.	Ризик виникнення аварійних ситуацій на пошкоджених об'єктах водопостачання і водовідведення, що може спричинити забруднення навколишнього природного середовища.

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми

На основі аналізу заходів Програми соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік можна зробити такі

висновки щодо ймовірних наслідків її реалізації для окремих компонентів навколишнього природного середовища, здоров'я населення та умов його життєдіяльності.

Атмосферне повітря.

Програма не передбачає створення нових промислових підприємств, діяльність яких могла б зумовити суттєве збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Позитивний вплив на якість атмосферного повітря може забезпечуватися завдяки реалізації заходів з енергозбереження, підвищення енергоефективності та поступового відновлення транспортної інфраструктури. Зокрема, покращення стану дорожнього покриття може сприяти оптимізації руху транспортних засобів та зменшенню надлишкових викидів від пересувних джерел.

Разом з тим, проведення ремонтних, будівельних та відновлювальних робіт може супроводжуватися тимчасовим збільшенням пилового навантаження на атмосферне повітря, а використання будівельної техніки та генераторного обладнання – додатковими викидами забруднюючих речовин.

З метою мінімізації можливого негативного впливу необхідно передбачати дотримання природоохоронних вимог під час виконання робіт, застосування технічно справного обладнання та заходів із запобігання пилоутворенню.

Водні ресурси.

Програма не передбачає створення нових промислових підприємств, діяльність яких могла б зумовити значне збільшення обсягів скидання забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти.

Водночас реалізація заходів, спрямованих на відновлення та підтримання функціонування систем водопостачання і водовідведення, а також подальшу реконструкцію очисних споруд, створюватиме передумови для покращення санітарно-екологічного стану населених пунктів, зменшення ризиків забруднення водних ресурсів та забезпечення належного очищення стічних вод.

Слід враховувати, що на цей час відведення та очищення стічних вод у громаді фактично не здійснюється, а відновлення відповідної інфраструктури потребуватиме значних фінансових ресурсів та стабілізації безпекової ситуації.

Додатковими чинниками впливу на водні ресурси залишаються наслідки руйнування Каховської ГЕС, зміна гідрологічного режиму території, зниження рівня ґрунтових вод та можливе збільшення потреби у воді для господарських і сільськогосподарських потреб.

У разі відновлення сільськогосподарського виробництва важливе значення матиме впровадження водозберігаючих технологій зрошення, раціональне використання водних ресурсів та недопущення їх надмірного забору.

Відходи.

Реалізація заходів Програми у сфері житлово-комунального господарства та благоустрою сприятиме підтриманню належного санітарного стану населених пунктів, організації збирання та вивезення побутових відходів, запобіганню утворенню несанкціонованих місць їх накопичення.

Водночас проведення ремонтно-відновлювальних робіт, ліквідація наслідків руйнувань та відновлення об'єктів інфраструктури можуть супроводжуватися утворенням додаткових обсягів будівельних відходів і відходів руйнувань.

Для запобігання негативному впливу на довкілля важливим є забезпечення належного збирання, перевезення, сортування та оброблення відходів відповідно до вимог законодавства, а також недопущення їх неконтрольованого накопичення та розміщення.

Перспективним напрямом залишається розроблення та впровадження місцевих заходів з управління відходами, зокрема поступове запровадження роздільного збирання побутових відходів та вилучення вторинної сировини.

Земельні ресурси та ґрунти.

Реалізація Програми не передбачає масштабної зміни структури земельного фонду громади або зміни основних напрямів використання земель.

Водночас виконання ремонтних, будівельних та відновлювальних робіт може супроводжуватися тимчасовим порушенням ґрунтового покриву, механічним ущільненням ґрунтів, утворенням будівельних відходів та локальним забрудненням земель у разі недотримання екологічних вимог.

Окрему увагу необхідно приділити заходам з очищення територій від наслідків бойових дій, розмінування, відновлення порушених земель та запобігання подальшій деградації ґрунтів. Позитивний вплив на стан земельних ресурсів може забезпечуватися шляхом впровадження заходів із раціонального використання земель, збереження родючості ґрунтів, запобігання ерозійним процесам та відновлення порушених територій. Здійснення відповідних заходів має проводитися з урахуванням фактичного стану земель, результатів обстежень та вимог щодо безпечного проведення робіт.

Біорізноманіття та природоохоронні території.

Програма не передбачає безпосередньої реалізації заходів, спрямованих на зміну меж або цільового призначення територій природно-заповідного фонду. Разом з тим, під час реалізації інфраструктурних, ремонтно-будівельних та відновлювальних заходів необхідно враховувати розташування територій та об'єктів природно-заповідного фонду, територій Смарагдової мережі, а також інших природних комплексів, що мають природоохоронну цінність. Позитивний вплив на біорізноманіття може забезпечуватися завдяки проведенню заходів із відновлення порушених територій, збереження природних ландшафтів, відновлення зелених насаджень та озеленення населених пунктів. Водночас бойові дії, мінне забруднення, пожежі та порушення природних оселищ залишаються суттєвими чинниками негативного впливу на біологічне та ландшафтне різноманіття громади. Проведення робіт із відновлення територій має здійснюватися з урахуванням вимог охорони біорізноманіття та після забезпечення належного рівня безпеки.

Здоров’я населення

Реалізація Програми спрямована на підтримання життєдіяльності громади, відновлення та забезпечення функціонування об'єктів критичної інфраструктури, покращення доступності житлово-комунальних, соціальних, медичних та інших послуг.

Позитивний вплив на умови проживання та здоров'я населення очікується завдяки заходам із забезпечення водопостачання, підтримання належного санітарного стану населених пунктів, розвитку медичного обслуговування, фізичної культури і спорту, а також удосконалення системи цивільного захисту та оповіщення населення. Водночас під час виконання ремонтно-будівельних робіт, експлуатації обладнання та відновлення інфраструктури можуть виникати тимчасові локальні впливи на населення, зокрема шумове навантаження, запилення та інші фактори, пов'язані з

проведенням робіт. Мінімізація таких впливів потребує дотримання санітарних, екологічних та будівельних норм, а також забезпечення належного технічного стану об'єктів і обладнання.

Екологічне управління та моніторинг.

Реалізація Програми передбачає виконання заходів, спрямованих на підтримання екологічної безпеки, раціональне використання природних ресурсів, покращення санітарного стану територій та відновлення комунальної інфраструктури.

Важливим аспектом реалізації Програми є врахування екологічних вимог під час підготовки та виконання проєктів відновлення, дотримання природоохоронного законодавства, а також оцінювання можливого впливу запланованих заходів на окремі компоненти довкілля.

З метою забезпечення екологічної безпеки доцільно здійснювати контроль за дотриманням природоохоронних вимог під час виконання робіт, а також відстежувати екологічні наслідки реалізації заходів Програми в межах передбачених законодавством процедур моніторингу.

Інші аспекти.

Передбачені Програмою заходи з підтримання у робочому стані та подальшого розвитку місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення, реконструкції, капітального та поточного ремонту захисних споруд цивільного захисту, відновлення систем їх життєзабезпечення, зокрема фільтровентиляції повітря, а також будівництва (реконструкції) складських приміщень для зберігання матеріально-технічних резервів громади спрямовані передусім на підвищення рівня безпеки населення та готовності громади до реагування на надзвичайні ситуації.

Реалізація зазначених заходів матиме переважно позитивний соціальний ефект, водночас проведення будівельних і ремонтних робіт може супроводжуватися утворенням відходів, тимчасовим пиловим та шумовим навантаженням. Під час їх виконання необхідно забезпечити дотримання екологічних і санітарних вимог, належне поводження з відходами та раціональне використання матеріальних і енергетичних ресурсів.

Висновок

Реалізація Програми соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік загалом має потенціал позитивного впливу на стан довкілля та умови життєдіяльності населення, насамперед у частині відновлення систем життєзабезпечення, покращення санітарного стану населених пунктів, підвищення енергоефективності та забезпечення екологічної безпеки. Водночас окремі заходи Програми, пов’язані з ремонтно-будівельними та відновлювальними роботами, можуть мати тимчасовий локальний негативний вплив на атмосферне повітря, ґрунти та утворення відходів. Існують також зовнішні екологічні ризики, зумовлені продовженням бойових дій, мінним забрудненням територій, наслідками руйнування Каховської ГЕС та зміною кліматичних умов.

З метою запобігання, зменшення та пом’якшення можливих негативних наслідків необхідно забезпечити дотримання вимог природоохоронного законодавства під час реалізації заходів Програми, належне поводження з відходами, раціональне використання водних і земельних ресурсів та врахування природоохоронних обмежень під час планування і виконання відновлювальних робіт.

IV. ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ БЕРИСЛАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Структура економіки Бериславської міської територіальної громади до початку повномасштабного вторгнення не характеризувалася наявністю значної кількості промислових об'єктів із високим рівнем техногенного навантаження на довкілля. Наразі, у зв'язку з перебуванням території громади в зоні активних бойових дій, господарська діяльність підприємств фактично не здійснюється.

Основні екологічні проблеми громади пов'язані насамперед із наслідками збройної агресії Російської Федерації, руйнуванням об'єктів житлової, соціальної та критичної інфраструктури, мінним забрудненням територій, порушенням природних екосистем, а також обмеженими можливостями здійснення природоохоронних заходів.

Найважливішими екологічними проблемами Бериславської міської територіальної громади є:

1. Проблеми у сфері управління відходами

Проблема поводження з відходами є однією з актуальних екологічних проблем громади. Вона охоплює питання збирання, перевезення, оброблення та видалення побутових відходів, а також належного поводження з відходами, що утворилися внаслідок руйнування об'єктів житлової, громадської та інфраструктурної забудови.

До повномасштабного вторгнення на території громади здійснювалися заходи з удосконалення системи управління побутовими відходами. Зокрема, у межах кластерного підходу, передбаченого регіональними документами з управління відходами, планувалося створення комплексу із сортування побутових відходів за межами міста Берислава, а також реалізація заходів із рекультивації земель, порушених унаслідок розміщення побутових відходів.

У зв'язку з повномасштабною збройною агресією, окупацією, подальшими бойовими діями та руйнуванням інфраструктури реалізація запланованих заходів була призупинена. Наразі їх виконання ускладнене через безпекову ситуацію, обмежений доступ до територій та відсутність належних умов для проведення робіт.

Окремою проблемою є утворення значних обсягів відходів руйнувань унаслідок пошкодження та знищення житлових будинків, громадських будівель і об'єктів інфраструктури. Такі відходи потребують обстеження, обліку, сортування та подальшого управління відповідно до вимог законодавства. Крім того, бойові дії спричиняють утворення залишків боєприпасів, уламків ракет, снарядів, безпілотних літальних апаратів та інших вибухонебезпечних предметів. Вони становлять загрозу життю і здоров'ю людей та довкіллю. Виявлення, знешкодження і видалення таких предметів належить до компетенції уповноважених служб і має здійснюватися з дотриманням установлених вимог безпеки.

Отже, подальше відновлення системи управління відходами громади потребуватиме відновлення відповідної інфраструктури, визначення безпечних місць для збирання та тимчасового зберігання відходів, налагодження роздільного збирання, а також реалізації заходів із поводження з відходами руйнувань.

2. Забруднення ґрунтів та земельних ресурсів унаслідок бойових дій

Значною екологічною проблемою громади є забруднення та порушення земель унаслідок бойових дій. Територія громади зазнала інтенсивного артилерійського обстрілу, ракетних ударів та інших видів воєнного впливу, що призвело до пошкодження ґрунтового покриву, руйнування будівель і споруд, утворення вирв та накопичення уламків боєприпасів. Особливу небезпеку становить мінне забруднення територій та наявність вибухонебезпечних предметів. Це створює загрозу життю і здоров'ю населення, унеможливлює безпечне використання окремих земельних

ділянок, зокрема сільськогосподарського призначення, та перешкоджає проведенню обстежень, відновлювальних і природоохоронних робіт.

Внаслідок бойових дій також існують ризики забруднення ґрунтів паливно-мастильними матеріалами, продуктами горіння, залишками боєприпасів та іншими небезпечними речовинами. Ступінь такого забруднення на окремих територіях потребує спеціальних обстежень та лабораторних досліджень, проведення яких наразі обмежене безпековою ситуацією. Подальше використання земельних ресурсів громади потребуватиме проведення заходів із гуманітарного розмінування, обстеження земель, оцінки стану ґрунтів, а за необхідності — їх очищення, відновлення та рекультивації.

3. Проблеми водовідведення та очищення стічних вод

Однією з важливих екологічних проблем громади є незадовільний стан систем водовідведення та очищення стічних вод.

Внаслідок бойових дій пошкоджено об’єкти комунальної інфраструктури, зокрема мережі та споруди водопостачання і водовідведення. Наявна інфраструктура зазнала значного руйнування та зношення, що суттєво ускладнює забезпечення належного функціонування систем централізованого водовідведення. Наразі, фактичне відведення та очищення стічних вод у громаді не здійснюється. Проєктно-кошторисна документація щодо реконструкції очисних споруд міста Берислава була розроблена раніше, однак потребує коригування з урахуванням актуального технічного стану об’єктів, змін нормативних вимог та наслідків воєнних руйнувань.

Відсутність належного функціонування системи очищення стічних вод створює потенційні ризики забруднення ґрунтів і водних ресурсів у разі неконтрольованого потрапляння стоків у навколишнє природне середовище. Відновлення системи водовідведення та реконструкція очисних споруд є важливими передумовами забезпечення екологічної безпеки громади.

4. Пошкодження природних екосистем та природоохоронних територій

Внаслідок воєнних дій природні комплекси громади зазнають значного антропогенного навантаження та ризиків деградації. Основними чинниками негативного впливу є артилерійські обстріли, пожежі, мінне забруднення, руйнування природних оселищ, забруднення територій залишками боєприпасів та продуктами горіння.

Особливу увагу необхідно приділяти збереженню територій та об’єктів природно-заповідного фонду, а також територій, що належать до Смарагдової мережі або мають природоохоронну цінність. Воєнні дії обмежують можливості здійснення належного контролю за їх станом, проведення природоохоронних заходів та оцінки фактичних змін біорізноманіття.

Відновлення пошкоджених територій має здійснюватися з урахуванням природоохоронного статусу земель, особливостей природних оселищ та необхідності збереження біологічного і ландшафтного різноманіття.

5. Порушення гідрологічного режиму та проблеми водозабезпечення

Одним із чинників погіршення стану водних ресурсів громади стали наслідки підриву військовими формуваннями Російської Федерації греблі Каховської гідроелектростанції 6 червня 2023 року. Руйнування Каховської ГЕС та осушення Каховського водосховища спричинили істотні зміни гідрологічного режиму території, зокрема зміни рівнів води, умов живлення водних об’єктів та стану прибережних екосистем. На окремих територіях громади спостерігається зниження рівнів ґрунтових вод, що негативно впливає на стан водозабірних свердловин та ускладнює забезпечення населених пунктів питною водою. Додатковим чинником є пошкодження об’єктів і мереж централізованого водопостачання внаслідок бойових дій. Забезпечення населення водою здійснюється в умовах значних обмежень, зокрема із

застосуванням альтернативних джерел живлення та організацією подачі води за графіками. Відновлення водопостачання потребує ремонту пошкоджених мереж, відновлення роботи насосного обладнання, забезпечення стабільного енергопостачання та оцінки стану наявних джерел водозабору.

Зміни гідрологічного режиму також можуть впливати на стан водних і прибережних екосистем, ґрунтовий покрив та умови існування представників флори і фауни. З огляду на це, подальше відновлення водогосподарської інфраструктури має супроводжуватися врахуванням екологічних вимог та необхідністю збереження водних ресурсів.

6. Мінне забруднення території громади

Територія громади зазнала значного впливу бойових дій, унаслідок чого окремі земельні ділянки, сільськогосподарські угіддя, лісосмуги, прибережні території та інші природні комплекси можуть бути забруднені мінами й іншими вибухонебезпечними предметами.

Наявність вибухонебезпечних предметів становить безпосередню загрозу життю і здоров'ю населення, обмежує доступ до земельних ресурсів, перешкоджає відновленню сільськогосподарської діяльності, проведенню природоохоронних заходів та реалізації інфраструктурних проєктів. Мінне забруднення також створює додаткові екологічні ризики, оскільки вибухонебезпечні предмети та залишки боєприпасів можуть бути джерелом забруднення ґрунтів і водних ресурсів.

Проведення гуманітарного розмінування, обстеження територій та підтвердження їх безпечності є необхідною передумовою подальшого відновлення громади, раціонального використання земельних ресурсів і реалізації природоохоронних заходів.

Узагальнення

Екологічний стан Бериславської міської територіальної громади визначається передусім наслідками воєнних дій, руйнуванням інженерної та комунальної інфраструктури, порушенням природних екосистем, мінним забрудненням територій, змінами гідрологічного режиму та обмеженими можливостями здійснення природоохоронної діяльності.

Реалізація заходів Програми соціально-економічного та культурного розвитку громади має враховувати наявні екологічні проблеми та обмеження, передбачати дотримання вимог природоохоронного законодавства, недопущення додаткового забруднення довкілля, раціональне використання водних і земельних ресурсів, а також збереження природних комплексів. Потенційні негативні наслідки окремих заходів, пов'язані з проведенням будівельних, ремонтних та відновлювальних робіт, мають бути попередньо оцінені, а за необхідності — мінімізовані шляхом застосування відповідних природоохоронних заходів.

V. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Засади екологічної політики України визначено Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Закон передбачає інтеграцію екологічних вимог у процеси розроблення та реалізації документів державного планування, галузевого, регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» під час планування та реалізації заходів соціально-економічного розвитку необхідно враховувати Цілі сталого розвитку, зокрема цілі щодо забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами і санітарією, створення стійкої інфраструктури, забезпечення

екологічної безпеки населених пунктів, відповідального споживання і виробництва, боротьби зі зміною клімату та збереження екосистем.

Стратегічні орієнтири у сфері підвищення рівня екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату визначені Стратегією екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р, а також Стратегією формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 року № 483-р. Зазначені документи передбачають врахування кліматичних ризиків, адаптацію до зміни клімату, скорочення викидів парникових газів та інтеграцію кліматичних цілей у процеси відновлення і розвитку територій.

З метою запобігання деградації земель, збереження та відновлення родючості ґрунтів, протидії опустелюванню розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 року № 271-р затверджено Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням. Його положення мають враховуватися під час планування заходів із відновлення земель громади, зокрема територій, пошкоджених унаслідок бойових дій, забруднених вибухонебезпечними предметами або порушених у процесі господарської діяльності.

Правові засади здійснення інвестиційної діяльності з дотриманням екологічних вимог визначені Законом України «Про інвестиційну діяльність». Зокрема, статтею 4 цього Закону встановлено заборону інвестування в об’єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам екологічних та інших норм, установлених законодавством України. Статтею 8 передбачено обов’язок інвестора одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, визначених законодавством. Стаття 21 визначає підстави для зупинення або припинення інвестиційної діяльності, зокрема у разі можливого порушення встановлених екологічних норм.

Основні вимоги щодо охорони, використання та відтворення природних ресурсів, збереження біологічного і ландшафтного різноманіття визначені законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», Земельним та Водним кодексами України, а також іншими нормативно-правовими актами природоохоронного законодавства.

Основними міжнародними правовими документами у сфері стратегічної екологічної оцінки є Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікований Законом України від 1 липня 2015 року № 562-VIII, та Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація положень якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Під час підготовки та реалізації документів державного планування також мають дотримуватися вимоги Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», який визначає порядок проведення СЕО, забезпечення врахування її результатів під час затвердження документа державного планування, організації громадського обговорення та моніторингу наслідків виконання документа.

Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління відходами визначені статтею 26 Закону України «Про управління відходами». До них належать, зокрема, участь у реалізації державної політики та регіональних планів управління відходами, затвердження місцевих планів управління відходами, вирішення питань щодо розміщення об’єктів оброблення відходів на території громади та створення пунктів роздільного збирання побутових відходів.

У сфері управління побутовими відходами для Бериславської міської територіальної громади до повномасштабного вторгнення передбачалася участь у кластерній моделі управління відходами Бериславського району. Зокрема, у межах підкластеру № 1, до якого входять Бериславська, Новорайська, Милівська та Тягинська територіальні громади, планувалося створення комплексу із сортування побутових відходів міста Берислава за межами населеного пункту на земельній ділянці орієнтовною площею 5 га.

Проєктними рішеннями передбачалося розміщення сміттєсортувальної станції, організація сортування побутових відходів, вилучення вторинної сировини та облаштування ділянок для компостування органічних відходів. Залишки після сортування планувалося спрямовувати на регіональний полігон побутових відходів, передбачений у Новорайській селищній територіальній громаді.

У зв'язку з повномасштабною збройною агресією, руйнуванням інфраструктури та безпековою ситуацією реалізація зазначених проєктних рішень була призупинена. Їх подальше впровадження можливе після покращення безпекових умов, відновлення доступу до територій, актуалізації проєктної документації та визначення джерел фінансування. Подальші заходи у сфері управління відходами мають здійснюватися з урахуванням вимог Закону України «Про управління відходами», Національного плану управління відходами до 2033 року, Регіонального плану управління відходами у Херсонській області та відповідного місцевого плану.

З метою подолання наслідків руйнування Каховської ГЕС, зниження рівнів ґрунтових вод та пошкодження систем водопостачання одним із важливих напрямів діяльності громади є відновлення та забезпечення належного функціонування об'єктів водопостачання, ремонт пошкоджених водопровідних мереж, відновлення свердловин і насосного обладнання, пошук альтернативних джерел водозабезпечення. Реалізація відповідних заходів має здійснюватися з урахуванням вимог водного та природоохоронного законодавства, раціонального використання водних ресурсів і необхідності збереження водних екосистем.

Окремим пріоритетом є відновлення системи водовідведення та очищення стічних вод. Наявна проєктно-кошторисна документація реконструкції очисних споруд міста Берислава потребує коригування. Її актуалізація та подальша реалізація за наявності фінансування і відповідних безпекових умов мають сприяти створенню передумов для відновлення належного функціонування системи очищення стічних вод та зменшення ризиків забруднення водних ресурсів.

З урахуванням значного мінного забруднення території громади, пошкодження ґрунтового покриву та природних екосистем важливим зобов'язанням у сфері охорони довкілля є забезпечення екологічно безпечного відновлення територій. Це передбачає проведення гуманітарного розмінування, обстеження земель, оцінку стану ґрунтів, а за необхідності — здійснення заходів із їх очищення, відновлення та рекультивації. Роботи мають проводитися після підтвердження безпечності територій та з урахуванням природоохоронних обмежень.

Під час реалізації заходів Програми соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади необхідно забезпечити дотримання вимог природоохоронного законодавства, раціональне використання природних ресурсів, запобігання забрудненню атмосферного повітря, водних ресурсів і ґрунтів, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, а також урахування кліматичних ризиків.

У разі реалізації заходів, які відповідно до законодавства підлягають оцінці впливу на довкілля, така оцінка має бути проведена до прийняття рішення про провадження планованої діяльності. Під час виконання будівельних, ремонтних та відновлювальних

робіт необхідно передбачати заходи із запобігання забрудненню територій, належного поводження з відходами, охорони ґрунтів і водних ресурсів та мінімізації тимчасового негативного впливу на довкілля.

Таблиця 3

Шляхи вирішення екологічних проблем

Екологічні проблеми	**Цілі екологічної політики**	**Шляхи вирішення**	**Врахування в Програмі**
1. Забруднення атмосферного повітря внаслідок бойових дій, пошкодження інфраструктури, пожеж, пилового забруднення та проведення ремонтно-відновлювальних робіт	Запобігання забрудненню атмосферного повітря та збереження його належної якості	Виявлення та документування фактів забруднення атмосферного повітря; взаємодія з уповноваженими органами щодо оцінювання впливу на довкілля та вжиття заходів реагування; скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту, об'єктів комунальної інфраструктури та під час проведення будівельних і ремонтних робіт; підвищення енергоефективності, використання альтернативних джерел енергії	Частково враховано
2. Порушення стану водних ресурсів, проблеми водопостачання, водовідведення та очищення стічних вод	Охорона та відновлення водних ресурсів, запобігання забрудненню водних об'єктів, забезпечення населення питною водою	Відновлення та ремонт мереж і споруд водопостачання та водовідведення; відновлення свердловин і насосного обладнання; аналіз технічного стану систем водовідведення та очисних споруд; коригування проектно-кошторисної документації; збір інформації про стан водних об'єктів і джерел водопостачання; запобігання потраплянню побутових відходів і неочищених стічних вод у водні об'єкти	враховано
3. Накопичення побутових відходів та відходів руйнувань, недостатній рівень розвитку системи управління відходами	Формування ефективної системи управління відходами, зменшення їх накопичення та забезпечення належного поводження з	Організація збирання та перевезення побутових відходів; опрацювання можливостей запровадження роздільного збирання; визначення потреб в облаштуванні місць збирання і тимчасового зберігання відходів; обстеження територій для виявлення несанкціонованих місць накопичення відходів, зокрема	Враховано

	ними	відходів руйнувань; документування та організація їх ліквідації за умови безпечного доступу	
4. Забруднення та деградація ґрунтів і земель унаслідок бойових дій, мінного забруднення, утворення вирв, пошкодження інфраструктури та накопичення відходів	Збереження та відновлення земельних ресурсів, запобігання забрудненню й деградації ґрунтів	Збір і систематизація інформації про пошкодження та деградацію земель; визначення потреб у відновленні земель після обстеження територій і підтвердження їх безпечності; виявлення та документування фактів забруднення ґрунтів; сприяння проведенню обстежень і лабораторних досліджень уповноваженими органами та спеціалізованими установами; запобігання забрудненню земель будівельними матеріалами, склом, проникненню у грунт речовин, що змінюють природну концентрацію хімічних елементів та перевищують норму, сприяють розмноженню організмів, небезпечних для людини, забруднюють геологічне середовище; дотримання правил агрокультури.	враховано
5. Пошкодження природних екосистем та зменшення біологічного і ландшафтного різноманіття	Збереження та відновлення природних екосистем, зелених насаджень і природної рослинності, охорона біологічного та ландшафтного різноманіття	Визначення потреб у відновленні зелених насаджень, природної рослинності та порушених земельних ділянок; підготовка пропозицій щодо їх відновлення з урахуванням безпекових обмежень, екологічного стану територій і наявності фінансування. Попередження надзвичайних ситуацій. Підвищення екологічної культури і управління.	Враховано частково
6. Наслідки воєнних дій для довкілля та мінне забруднення території громади	Мінімізація негативного впливу бойових дій на довкілля, забезпечення екологічно безпечного відновлення території громади	Виявлення, облік і документування фактів забруднення довкілля та екологічних збитків унаслідок бойових дій; збір інформації про пошкодження земель, ґрунтів і водних ресурсів; обстеження територій та визначення потреб у відновленні земель після підтвердження їх безпечності; належне поводження з відходами руйнувань; взаємодія з уповноваженими органами	Враховано частково (в межах компетенції)

Враховуючи результати проведеного аналізу, можна зробити висновок, що Програма

загалом узгоджується з цілями та пріоритетами екологічної політики, визначеними на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Під час її розроблення враховано більшість визначених екологічних цілей і пріоритетів, а також передбачено комплекс заходів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, запобігання забрудненню та створення передумов для відновлення довкілля.

VI. ЙМОВІРНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ БЕРИСЛАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА 2027 РІК

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в таблиці 4.

Таблиця 4

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Програми причинити:	**Негативний вплив**			**Пом'якшення існуючої ситуації**
	Так	**Ймовірно**	**Ні**	
Повітря				
1.Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел.			*	
2.Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел.		*		+
3.Погіршення якості атмосферного повітря.		*		+
4.Появу джерел неприємних запахів.			*	
5.Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату.			*	
Водні ресурси				
1.Збільшення обсягів скидів у поверхневі води.		*		+
2.Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними).			*	+
3.Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти.			*	
4.Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню.			*	
5.Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод.			*	

6.Появу загроз для людей і матеріальних об’єктів, пов’язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення).			*	+
7.Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об’єкту.			*	
8.Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону.			*	+
9.Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод.			*	
10.Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водонасосних горизонтів).			*	
11.Забруднення підземних водонасосних горизонтів.			*	+
Відходи				
1.Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів.			*	+
2.Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки.			*	
3.Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки.			*	
4.Спорудження еколого-небезпечних об’єктів поводження з відходами.			*	
5.Утворення або накопичення радіоактивних відходів.			*	
Земельні ресурси				
1.Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару.			*	
2.Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів.			*	
3.Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу.			*	+
4.Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури.			*	
5.Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель.			*	
6.Виникнення конфліктів між			*	

ухваленими цілями стратегії та цілями громади.				
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
1.Зміни у кількості видів рослин або тварин, чисельності або територіальному представництві.			*	
2.Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь всього.			*	
3.Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин.			*	
4.Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей.			*	+
5.Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини.			*	+
6.Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появі естетично неприйнятих місць, руйнування пам'ятників природи, тощо).			*	
Населення та інфраструктура				
1.Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території.			*	+
2.Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі.			*	+
3.Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему. Зміни в структурі транспортних потоків.			*	+
4.Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень.			*	+
5.Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги.			*	+
6.Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я.			*	
Екологічне управління та моніторинг				
1.Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки.			*	
2.Погіршення екологічного моніторингу.			*	+
3.Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого			*	

самоврядування на процеси техногенного навантаження.				
4.Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва.			*	
Інше				
1.Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів.		*		+
2.Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу.			*	
3.Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії.			*	
4.Суттєве порушення якості природного середовища.			*	
5.Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому.			*	
6.Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викликатимуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей.			*	

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми

На основі оцінок, представлених у таблиці, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля та здоров'я населення в результаті реалізації Програми.

Вплив на атмосферне повітря. Реалізація заходів Програми не передбачає створення нових стаціонарних джерел значних викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря. Водночас під час виконання окремих заходів, пов'язаних із використанням автомобільного транспорту, спеціальної техніки та проведенням відновлювальних робіт, можливе тимчасове збільшення викидів від пересувних джерел і локальне погіршення якості атмосферного повітря. Такий вплив матиме переважно тимчасовий характер і може бути мінімізований шляхом дотримання природоохоронних вимог та належного технічного стану транспортних засобів і обладнання.

Вплив на водні ресурси. Програма не передбачає заходів, спрямованих на збільшення обсягів скидання забруднених вод у поверхневі водні об'єкти. Навпаки, передбачено заходи щодо запобігання забрудненню водних об'єктів, відновлення систем водопостачання та водовідведення, а також підготовки проєктних пропозицій для залучення фінансування на відновлення об'єктів водовідведення й очищення стічних вод. Реалізація цих заходів може створити передумови для поступового поліпшення стану водних ресурсів. Водночас слід враховувати, що фактичне відведення та очищення стічних вод на території громади наразі не здійснюється, а проєктно-кошторисна документація реконструкції очисних споруд м. Берислав потребує коригування. Тому досягнення позитивного ефекту залежатиме від безпекових умов, наявності

фінансування та подальшої реалізації відповідних проєктів.

Вплив у сфері управління відходами. Програма передбачає заходи щодо організації збирання та перевезення відходів, визначення й утримання місць тимчасового зберігання відходів руйнувань, обстеження місць їх несанкціонованого накопичення, а також підготовки проєктних пропозицій для залучення фінансування на розвиток системи управління відходами. Реалізація зазначених заходів сприятиме впорядкуванню поводження з відходами, зменшенню ризиків утворення стихійних звалищ та негативного впливу відходів на компоненти довкілля. Водночас повноцінне відновлення системи управління відходами потребуватиме подальшого розвитку інфраструктури та залучення додаткових ресурсів.

Вплив на земельні ресурси та ґрунти. Реалізація Програми не передбачає суттєвих змін у структурі земельного фонду громади, змін рельєфу або виникнення геологічних процесів, таких як зсуви, селеві потоки чи провали земної поверхні. Разом із тим, під час виконання окремих відновлювальних робіт можливий локальний вплив на ґрунтовий покрив, зокрема його порушення або переміщення. Програмою передбачено заходи щодо збереження та відновлення земельних ресурсів, виявлення й документування фактів забруднення земель, а також визначення потреб у відновленні порушених земельних ділянок. Проведення робіт, пов'язаних із втручанням у земельні ресурси, має здійснюватися з дотриманням вимог земельного та природоохоронного законодавства, зокрема щодо збереження родючого шару ґрунту за наявності такої необхідності.

Вплив на біорізноманіття та рекреаційні зони. Програма не передбачає реалізації заходів, які безпосередньо спрямовані на зміну видового складу рослинного і тваринного світу або порушення середовищ існування диких тварин. Водночас передбачено визначення потреб у відновленні зелених насаджень, природної рослинності та порушених земельних ділянок із підготовкою відповідних пропозицій з урахуванням безпекових умов, стану територій і наявного фінансування. Під час реалізації заходів необхідно враховувати природоохоронний статус окремих територій громади, зокрема територій Смарагдової мережі, та забезпечувати недопущення негативного впливу на природні оселища і біорізноманіття.

Вплив на об'єкти культурної спадщини. Реалізація Програми не передбачає заходів, які безпосередньо спрямовані на зміну або порушення об'єктів історико-культурної спадщини. Під час виконання відновлювальних та будівельних робіт необхідно дотримуватися вимог законодавства у сфері охорони культурної спадщини та враховувати встановлені охоронні обмеження.

Вплив на населення та інфраструктуру. Реалізація Програми спрямована на підтримку життєдіяльності громади, відновлення пошкодженої інфраструктури, поліпшення умов водопостачання, благоустрою та надання комунальних послуг. За умови дотримання вимог екологічної та санітарної безпеки реалізація передбачених заходів не повинна створювати додаткових суттєвих ризиків для здоров'я населення. Навпаки, очікується позитивний вплив у довгостроковій перспективі завдяки поступовому поліпшенню умов життєдіяльності та екологічної безпеки території громади.

Екологічне управління та моніторинг. Програма не передбачає послаблення правових та економічних механізмів контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища. Передбачені заходи щодо виявлення та документування фактів забруднення атмосферного повітря, земельних і водних ресурсів, а також взаємодії з уповноваженими органами сприятимуть посиленню екологічної обізнаності та належному реагуванню на виявлені порушення.

Кумулятивний вплив. За результатами аналізу заходів Програми значний кумулятивний негативний вплив на довкілля та здоров'я населення не прогнозується.

Водночас під час реалізації окремих заходів можливе поєднання тимчасових локальних впливів, зокрема викидів від роботи транспорту та техніки, утворення відходів і порушення ґрунтового покриву. За умови дотримання природоохоронних, санітарних та будівельних вимог, належної організації робіт і виконання передбачених заходів із запобігання та мінімізації негативного впливу виникнення суттєвого кумулятивного ефекту не очікується.

Синергічні наслідки. За результатами оцінки не виявлено підстав прогнозувати виникнення суттєвих негативних синергічних наслідків, за яких сукупна дія декількох факторів істотно посилювала б негативний вплив на довкілля. Натомість комплексне виконання заходів Програми може забезпечити позитивний синергічний ефект завдяки поєднанню заходів з охорони довкілля, відновлення природних ресурсів, розвитку комунальної інфраструктури та підтримки життєдіяльності населення.

Зміна клімату та мікроклімату. Реалізація Програми загалом не передбачає заходів, які могли б спричинити суттєві локальні або регіональні зміни клімату чи мікроклімату. Водночас під час виконання окремих робіт можливі тимчасові локальні зміни умов довкілля. Передбачені заходи з енергоефективності та використання альтернативних джерел енергії можуть сприяти зменшенню енергоспоживання та опосередкованому скороченню викидів парникових газів.

VII. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

З метою запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення в процесі реалізації Програми соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік передбачається здійснення заходів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, запобігання забрудненню та створення передумов для відновлення порушених компонентів довкілля.

Враховуючи, що територія громади перебуває в зоні активних бойових дій, реалізація природоохоронних та відновлювальних заходів здійснюватиметься з урахуванням безпекової ситуації, фактичного стану територій, можливості доступу до них, наявності фінансових ресурсів та дотримання вимог законодавства.

Таблиця 5.

Складова довкілля	Заходи Програми для зменшення негативних наслідків
Атмосферне повітря	Сприяння виявленню та документуванню фактів забруднення атмосферного повітря; взаємодія з уповноваженими органами щодо оцінювання впливу на довкілля та реагування на виявлені факти забруднення. Реалізація заходів з енергоефективності, використання альтернативних і резервних джерел енергії.
Водні ресурси	Відновлення систем водопостачання та водовідведення; запобігання забрудненню водних об'єктів і недопущення потрапляння до них побутових відходів та неочищених стічних вод; підготовка проєктних пропозицій для залучення фінансування на відновлення об'єктів

	водовідведення й очищення стічних вод.
Відходи	Відновленняпошкоджених та розбудова нових об’єктів інфраструктури управління відходами. Організація управління відходами; визначення й утримання місць тимчасового зберігання відходів руйнувань; обстеження місць несанкціонованого накопичення відходів; підготовка проєктних пропозицій для залучення фінансування на розвиток системи управління відходами.
Земельні ресурси	Сприяння виявленню фактів забруднення земель; визначення потреб у відновленні порушених земельних ділянок; підготовка пропозицій щодо збереження та відновлення земельних ресурсів з урахуванням безпекових умов і фактичного стану територій. відновлення та реконструкції внутрішньогосподарських меліоративних систем.
Біорізноманіття	Визначення потреб та відновлення зелених насаджень, природної рослинності та порушених земельних ділянок; підготовка відповідних пропозицій з урахуванням природоохоронних обмежень; Сприяння проведення заходів з розмінування територій та поступове відновлення територій природного фонду.
Здоров’я населення	Забезпечення врахування вимог екологічної, санітарної та техногенної безпеки під час реалізації заходів Програми; сприяння належному функціонуванню систем водопостачання, водовідведення, поводження з відходами та інших об’єктів життєзабезпечення громади. Проведення обстеження споруд закладів охорони здоров’я району з метою прийняття рішення про можливість подальшої експлуатації та розроблення заходів із відновлення. Забезпечення закладів охорони здоров’я медичним обладнанням, лікарськими засобами згідно з табелем оснащення та санітарним автотранспортом; Поступове переведення закладів охорони здоров’я на альтернативні системи опалення (встановлення модульних твердопаливних котлів, сонячних електростанцій, газотурбінних установок тощо). Проведення будівельних робіт в закладах охорони здоров’я (будівництво, реконструкція, ремонт), у тому числі розроблення, виготовлення та експертиза проєктної документації

Реалізація Програми передбачає виконання заходів, спрямованих на підтримання та відновлення інженерної інфраструктури, забезпечення належного функціонування систем водопостачання і водовідведення, покращення управління відходами, енергозбереження та раціональне використання природних ресурсів. Їх виконання є важливою складовою створення безпечного та сприятливого для проживання

населення середовища.

З огляду на характер передбачених Програмою заходів, а також сучасний екологічний стан території громади, основними напрямами запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків її реалізації є:

- удосконалення організації збирання, перевезення та належного поводження з побутовими відходами;
- здійснення обстежень територій з метою виявлення місць несанкціонованого накопичення відходів, а також визначення потреб у їх подальшому впорядкуванні;
- забезпечення належного поводження з відходами руйнувань та будівельними відходами, зокрема визначення місць їх тимчасового зберігання;
- запобігання потраплянню побутових відходів і неочищених стічних вод у водні об'єкти, співпраця з компетентними органами щодо попередження забруднення вод;
- підготовка та подання проєктних пропозицій для залучення державної підтримки, міжнародної технічної допомоги та грантового фінансування на природоохоронні заходи, управління відходами, відновлення систем водовідведення та очисних споруд;
- документування фактів забруднення атмосферного повітря, земель і водних ресурсів та взаємодія з уповноваженими органами щодо оцінки екологічних збитків і реагування на виявлені порушення;
- визначення потреб у відновленні зелених насаджень, природної рослинності та порушених земельних ділянок з урахуванням їх фактичного стану, безпекових умов і наявного фінансування;
- сприяння енергозбереженню, підвищенню енергоефективності та використанню альтернативних і резервних джерел енергії.

Під час підготовки та реалізації конкретних проєктів і заходів, пов'язаних із будівництвом, реконструкцією або відновленням об'єктів інженерної та соціальної інфраструктури, необхідно забезпечувати дотримання вимог природоохоронного законодавства, санітарних норм, будівельних норм і правил. У випадках, передбачених законодавством, планована діяльність має проходити процедуру оцінки впливу на довкілля, а відповідні об'єкти — отримувати необхідні дозвільні документи.

Окрему увагу під час реалізації заходів Програми слід приділяти збереженню природних комплексів, біологічного та ландшафтного різноманіття, а також недопущенню негативного впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду й Смарагдової мережі.

Водночас реалізація заходів, пов'язаних із відновленням інфраструктури, благоустроєм територій та поліпшенням умов життєдіяльності населення, має здійснюватися з урахуванням вимог доступності та безбар'єрності, потреб осіб з інвалідністю, ветеранів війни та інших маломобільних груп населення.

Слід враховувати, що з огляду на перебування громади в зоні активних бойових дій, постійні обстріли, мінну небезпеку та обмежені можливості доступу до окремих територій, фактичне виконання природоохоронних заходів залежатиме від безпекової ситуації, можливості проведення відповідних робіт і наявності фінансових ресурсів.

VIII. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік розроблена на короткостроковий період з урахуванням стратегічних цілей і пріоритетів, визначених документами державного планування міжнародного, національного, регіонального та місцевого рівнів.

Основними завданнями Програми є підтримка життєдіяльності громади, створення передумов для її відновлення, забезпечення функціонування інженерної та комунальної інфраструктури, сприяння економічному розвитку, належному наданню

соціальних послуг, раціональному використанню природних ресурсів та дотриманню вимог екологічної безпеки.

Під час розроблення Програми враховано складну безпекову та соціально-економічну ситуацію в громаді, яка зумовлена наслідками воєнної агресії російської федерації, пошкодженням об'єктів інфраструктури, забрудненням територій, мінною небезпекою, значним скороченням чисельності населення та обмеженими можливостями здійснення відновлювальних робіт.

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки розглянуто два можливі сценарії розвитку:

- сценарій реалізації Програми — виконання передбачених нею завдань і заходів з урахуванням наявних безпекових, організаційних та фінансових можливостей;
- нульовий сценарій — розвиток громади без затвердження та реалізації Програми, за якого не забезпечуватиметься системне виконання визначених нею завдань і заходів.

Сценарій реалізації Програми передбачає комплексний підхід до вирішення актуальних проблем громади, зокрема у сферах житлово-комунального господарства, водопостачання та водовідведення, управління відходами, енергозбереження, благоустрою та охорони навколишнього природного середовища.

Реалізація відповідних заходів створюватиме передумови для зменшення негативного антропогенного навантаження на довкілля, запобігання забрудненню водних об'єктів і земель, покращення організації поводження з відходами, підвищення енергоефективності та поступового відновлення порушених природних територій. Водночас фактичний екологічний ефект залежатиме від можливості виконання запланованих заходів, безпекової ситуації, доступу до територій та наявності фінансових ресурсів.

Важливим напрямом Програми є підготовка та подання проєктних пропозицій для залучення державної підтримки, міжнародної технічної допомоги та грантового фінансування на реалізацію природоохоронних заходів, удосконалення управління відходами, відновлення систем водовідведення та очисних споруд. Також передбачено заходи щодо виявлення та документування фактів забруднення довкілля, визначення потреб у відновленні зелених насаджень, природної рослинності та порушених земельних ділянок.

Нульовий сценарій передбачає незатвердження Програми та, відповідно, відсутність системного виконання визначених у ній заходів. За такого сценарію зберігатимуться наявні проблеми у сфері житлово-комунального господарства, управління відходами, водопостачання та водовідведення, енергозабезпечення й охорони довкілля. В умовах продовження воєнних дій та обмежених можливостей відновлення це може ускладнити реагування на екологічні загрози, спричинені як наслідками бойових дій, так і неналежним функціонуванням окремих об'єктів інфраструктури.

Відсутність узгоджених заходів щодо управління відходами, запобігання забрудненню водних об'єктів і земель, підготовки проєктів відновлення інженерної інфраструктури та залучення фінансування може призвести до подальшого накопичення екологічних проблем, ускладнення відновлення порушених територій, зростання витрат на відновлення інфраструктури та погіршення умов життєдіяльності населення.

За результатами порівняння альтернатив найбільш виправданим є сценарій реалізації Програми, оскільки він забезпечує організаційну основу для виконання заходів соціально-економічного розвитку громади, підтримання життєдіяльності населення, залучення ресурсів для відновлення інфраструктури та поступового розв'язання екологічних проблем.

Обрана альтернатива відповідає принципам сталого розвитку, передбачає врахування екологічної складової під час планування та реалізації заходів і створює передумови для зменшення негативного впливу на довкілля та здоров'я населення. При цьому реалізація Програми має здійснюватися з дотриманням вимог природоохоронного законодавства, а також з урахуванням обмежень, пов'язаних із безпековою ситуацією на території громади.

Можливість коригування Програми в разі зміни безпекових, соціально-економічних та екологічних умов дасть змогу уточнювати пріоритетність заходів, враховувати актуальні потреби громади та результати моніторингу наслідків її реалізації.

Таким чином, затвердження та реалізація Програми є більш доцільною альтернативою порівняно з нульовим сценарієм, оскільки забезпечує планову основу для підтримання життєдіяльності громади, її відновлення та врахування екологічних пріоритетів у процесі прийняття управлінських рішень.

IX. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Стратегічна екологічна оцінка не завершується прийняттям рішення про затвердження документа державного планування. Наслідки виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, повинні відстежуватися під час її реалізації з метою своєчасного виявлення непередбачених несприятливих наслідків та вжиття необхідних заходів щодо їх запобігання, зменшення або усунення. Результати моніторингу мають бути доступними для органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник у межах своїх повноважень здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення. Порядок здійснення такого моніторингу визначено постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року № 1272 «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення».

Моніторинг наслідків виконання Програми є інструментом контролю та оцінювання її фактичного впливу на стан довкілля і здоров'я населення та дає змогу:

- порівнювати прогнозовані у звіті про СЕО та фактичні наслідки виконання Програми;
- отримувати інформацію про стан реалізації передбачених природоохоронних заходів та їх результативність;
- перевіряти дотримання екологічних вимог, установлених законодавством та відповідними уповноваженими органами;
- оцінювати виконання заходів, спрямованих на запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків для довкілля;
- виявляти непередбачені негативні наслідки та визначати необхідні заходи реагування;
- накопичувати інформацію, яка може бути використана для вдосконалення подальшого планування та проведення стратегічної екологічної оцінки.

Для організації моніторингу можуть використовуватися наявні системи спостереження за станом довкілля, офіційні статистичні дані, інформаційні системи, матеріали уповноважених органів державної влади, структурних підрозділів міської ради та комунальних підприємств, а також результати обстежень і лабораторних досліджень за їх наявності.

З урахуванням характеру заходів Програми, визначених у звіті про СЕО можливих наслідків для довкілля та наявності доступних інформаційних джерел, моніторинг пропонується здійснювати за такими основними напрямами та показниками.

1. Основні показники моніторингу

Таблиця 6

Напрям моніторингу	Показник	Одиниця вимірювання	Джерело інформації
Атмосферне повітря	Кількість задокументованих фактів забруднення атмосферного повітря, щодо яких направлено інформацію компетентним органам	випадків	Матеріали виконавчого комітету, інформація компетентних органів
Водні ресурси	Кількість задокументованих випадків забруднення водних об’єктів	випадків	Матеріали обстежень, інформація компетентних органів
	Результати лабораторних досліджень якості води (за наявності таких досліджень)	відповідно до протоколів лабораторних досліджень	Дані уповноважених лабораторій
	Кількість підготовлених проєктних пропозицій щодо відновлення систем водовідведення та очисних споруд	одиниць	Інформація структурних підрозділів міської ради
Поводження з відходами	Обсяг відходів, збирання та перевезення яких забезпечено в межах відповідних заходів	тонн	Дані комунальних підприємств та виконавців послуг
	Кількість обстежених територій з метою виявлення місць несанкціонованого накопичення відходів	одиниць	Матеріали обстежень
	Кількість виявлених місць несанкціонованого накопичення відходів, щодо яких визначено заходи реагування	одиниць	Матеріали обстежень, інформація відповідальних підрозділів
Земельні ресурси та ґрунти	Кількість задокументованих фактів забруднення земель і ґрунтів	випадків	Матеріали обстежень, інформація компетентних органів
	Кількість обстежених земельних ділянок, щодо яких визначено потребу у відновленні	одиниць	Матеріали обстежень, інформація структурних підрозділів
Біорізноманіття та зелені	Кількість територій, на яких визначено потребу у	одиниць	Матеріали обстежень

насадження	відновленні зелених насаджень та природної рослинності		
	Кількість підготовлених пропозицій щодо відновлення зелених насаджень, природної рослинності та порушених земельних ділянок	одиниць	Інформація структурних підрозділів міської ради
Здоров'я населення	Офіційні узагальнені дані щодо захворюваності населення (за наявності та можливості отримання)	відповідно до наявних статистичних даних	Інформація уповноважених органів у сфері охорони здоров'я

Наведені показники дають змогу відстежувати зміни стану окремих компонентів довкілля, оцінювати виконання природоохоронних заходів, а також своєчасно виявляти проблеми, які можуть негативно позначитися на санітарно-гігієнічних умовах проживання та здоров'ї населення.

Перелік екологічних індикаторів може уточнюватися та доповнюватися з урахуванням доступності офіційних моніторингових даних, результатів обстежень території громади, змін екологічної ситуації та фактичного виконання заходів Програми.

2. Організація та порядок здійснення моніторингу

Для забезпечення систематичності й об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля, у тому числі за станом здоров'я населення, передбачається:

- організація взаємодії зі структурними підрозділами міської ради, комунальними підприємствами, установами, територіальними органами та іншими компетентними органами державної влади з питань отримання необхідних даних;
- визначення джерел інформації, способів її отримання та періодичності збирання даних за кожним показником;
- проведення аналізу отриманої інформації та порівняння фактичних показників із вихідними даними й прогнозованими наслідками, визначеними у звіті про СЕО;
- виявлення можливих відхилень, негативних тенденцій та непередбачених наслідків виконання Програми;
- підготовка пропозицій щодо запобігання, зменшення або усунення виявлених негативних наслідків;
- підготовка та оприлюднення щорічної інформації про результати моніторингу.

Збирання інформації здійснюватиметься протягом періоду реалізації Програми в міру виконання відповідних заходів та надходження даних від відповідальних виконавців і компетентних органів. Узагальнення та аналіз результатів моніторингу проводитимуться щорічно разом із підготовкою інформації про підсумки виконання Програми.

У разі виявлення непередбачених негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, замовник у межах своїх повноважень вживатиме заходів щодо їх усунення або мінімізації, а за необхідності — ініціюватиме перегляд чи коригування відповідних заходів Програми.

3. Оприлюднення результатів моніторингу

Відповідно до вимог статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» результати моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, підлягають оприлюдненню на офіційному вебсайті Бериславської міської ради один раз на рік та внесенню до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки у встановленому законодавством порядку.

Оприлюднена інформація має містити узагальнені результати спостережень за

визначеними показниками, відомості про виконання природоохоронних заходів, виявлені проблеми та вжиті або заплановані заходи реагування. Це забезпечить відкритість інформації про екологічні наслідки реалізації Програми та можливість ознайомлення з нею органів влади і громадськості.

Здійснення моніторингу наслідків виконання Програми відбуватиметься з урахуванням особливостей безпекової ситуації на території Бериславської міської територіальної громади, постійних обстрілів, мінної небезпеки, обмеженого доступу до окремих населених пунктів і територій, а також можливостей отримання достовірної інформації та проведення відповідних обстежень. У разі неможливості отримання окремих даних або проведення досліджень така обставина зазначатиметься у звіті про результати моніторингу із зазначенням причин.

X. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)

Враховуючи географічне місце розташування Бериславської територіальної громади на значній відстані від меж сусідніх держав, ймовірні транскордонні наслідки на довкілля, у тому числі для здоров'я населення відсутні.

XI. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ІНФОРМАЦІЇ, В ТОМУ ЧИСЛІ ПЕРЕДБАЧЕНОЇ ПУНКТАМИ I-X, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ

Під час підготовки звіту про стратегічну екологічну оцінку (СЕО) проєкту Програми соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік було проаналізовано наявну інформацію про стан навколишнього природного середовища, статистичні дані, матеріали виконавчого комітету Бериславської міської ради, доступні відомості уповноважених органів у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також положення Програми та передбачені нею заходи.

Оцінювання здійснювалося з урахуванням особливостей території громади, яка перебуває в зоні активних бойових дій та зазнає постійного негативного впливу внаслідок збройної агресії російської федерації. Проведення повноцінних обстежень окремих територій та отримання актуальних даних про стан компонентів довкілля суттєво ускладнені через безпекові обмеження, мінну небезпеку, руйнування інфраструктури та обмежений доступ до населених пунктів.

Основними екологічними проблемами Бериславської міської територіальної громади є:

- забруднення навколишнього природного середовища внаслідок бойових дій, руйнування об'єктів інфраструктури, пожеж та утворення вибухонебезпечних залишків війни;
- мінне забруднення територій, що створює загрозу для населення, ускладнює використання земельних ресурсів та проведення природоохоронних і відновлювальних робіт;
- порушення гідрологічного режиму та зміни стану водних ресурсів унаслідок руйнування Каховської ГЕС, зокрема зниження рівня ґрунтових вод і погіршення умов водозабезпечення;
- пошкодження систем водопостачання та водовідведення, припинення функціонування системи відведення й очищення стічних вод;
- ризики забруднення поверхневих і підземних вод унаслідок пошкодження інженерної інфраструктури та порушення належного поводження зі стічними водами;
- проблеми у сфері управління побутовими та іншими відходами, зокрема утворення

відходів руйнувань, накопичення відходів і наявність місць їх несанкціонованого розміщення;

- порушення стану земель і ґрунтів унаслідок бойових дій, вибухів, пожеж, переміщення військової техніки та мінного забруднення;

- пошкодження природних екосистем, зелених насаджень і природної рослинності, ризики втрати біорізноманіття та порушення цілісності природних територій;

- недостатність актуальних даних щодо стану атмосферного повітря, водних ресурсів, земель і біорізноманіття через обмежені можливості проведення моніторингових спостережень та обстежень.

За результатами проведеної СЕО визначено, що проєкт Програми має враховувати необхідність запобігання подальшому забрудненню довкілля, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та створення передумов для поступового відновлення порушених територій.

У Програмі передбачено заходи, спрямовані на документування фактів забруднення атмосферного повітря, земель і водних ресурсів та взаємодію з компетентними органами щодо реагування на такі випадки; запобігання забрудненню водних об'єктів побутовими відходами та неочищеними стічними водами; організацію збирання і перевезення відходів, обстеження територій з метою виявлення місць їх несанкціонованого накопичення; визначення потреб у відновленні зелених насаджень, природної рослинності та порушених земельних ділянок.

Окрему увагу приділено підготовці проєктних пропозицій для залучення державної підтримки, міжнародної технічної допомоги та грантового фінансування у сфері охорони довкілля, управління відходами, відновлення систем водовідведення й очисних споруд. Важливим напрямом також є підвищення енергетичної стійкості, енергоефективності та використання альтернативних і резервних джерел енергії.

Прогнозовані наслідки реалізації Програми для довкілля загалом пов'язані зі створенням передумов для покращення екологічної безпеки та поступового відновлення інфраструктури громади. Потенційні позитивні наслідки можуть полягати у вдосконаленні організації поводження з відходами, посиленні контролю за випадками забруднення, підготовці проєктів відновлення систем водовідведення й очищення стічних вод, а також визначенні потреб у відновленні порушених земель і природної рослинності.

Водночас у разі реалізації окремих інфраструктурних та відновлювальних заходів можливий тимчасовий локальний негативний вплив на довкілля, зокрема утворення пилу, шуму, відходів будівництва та демонтажу, порушення ґрунтового покриву, а також ризики забруднення земель і вод у разі недотримання природоохоронних вимог. Характер і масштаб такого впливу залежатимуть від конкретного місця, виду та обсягів робіт, технічних рішень і безпекових умов їх виконання.

З метою запобігання та зменшення можливого негативного впливу під час реалізації заходів Програми необхідно забезпечувати дотримання вимог природоохоронного законодавства, належне поводження з відходами, запобігання забрудненню водних ресурсів і ґрунтів, а також виконання передбачених законодавством процедур оцінки впливу на довкілля для тих видів планованої діяльності, які підлягають такій оцінці.

У межах стратегічної екологічної оцінки розглянуто сценарій реалізації Програми та нульовий сценарій, тобто розвиток громади без її затвердження та реалізації. Реалізація Програми створює організаційні та фінансові передумови для системного вирішення визначених проблем і поступового відновлення громади. За нульового сценарію заходи, спрямовані на поліпшення екологічної безпеки, управління відходами, відновлення водовідведення та порушених природних територій, не матимуть єдиного програмного механізму реалізації. При цьому слід враховувати, що

значна частина наявних екологічних проблем зумовлена безпосередніми наслідками бойових дій і не може бути усунена лише шляхом затвердження Програми.

Для відстеження наслідків реалізації Програми передбачається здійснення моніторингу відповідно до вимог статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року № 1272. Моніторинг здійснюватиметься на підставі доступних офіційних даних, матеріалів обстежень, інформації компетентних органів, структурних підрозділів міської ради та комунальних підприємств. Його результати узагальнюватимуться у щорічному звіті та оприлюднюватимуться в установленому законодавством порядку. Перелік показників моніторингу може уточнюватися з урахуванням доступності інформації та фактичних умов на території громади.

З огляду на географічне розташування громади, характер передбачених Програмою заходів та відсутність підстав для прогнозування значного впливу за межами її території, істотні транскордонні наслідки для довкілля не прогнозуються.

Таким чином, реалізація Програми за умови дотримання природоохоронних вимог, належного врахування екологічних обмежень, проведення необхідних оцінок на рівні конкретних проєктів та здійснення моніторингу може сприяти створенню передумов для поліпшення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів і поступового відновлення Бериславської міської територіальної громади.

XII. ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ

Відповідно до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» під час розроблення проєкту Програми соціально-економічного та культурного розвитку Бериславської міської територіальної громади на 2027 рік забезпечується участь громадськості у процедурі стратегічної екологічної оцінки з метою врахування громадських інтересів, зауважень і пропозицій щодо можливих наслідків реалізації документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров’я населення.

На першому етапі процедури СЕО було підготовлено та оприлюднено заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми. Заяву оприлюднено 20 жовтня 2026 року на офіційному вебсайті Бериславської міської ради та внесено до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки. Громадськості було надано можливість ознайомитися із заявою та подати зауваження і пропозиції щодо обсягу досліджень, методів оцінювання, рівня деталізації інформації та змісту звіту про СЕО у встановлений законодавством строк.

Наступним етапом є громадське обговорення проєкту Програми та звіту про стратегічну екологічну оцінку. З цією метою зазначені документи оприлюднюються на офіційному вебсайті Бериславської міської ради та вносяться до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки. Повідомлення про оприлюднення містить інформацію про назву документа державного планування, порядок і строки громадського обговорення, способи подання зауважень і пропозицій, контактні дані замовника, а також інформацію про можливість ознайомлення з проєктом Програми та звітом про СЕО.

Громадське обговорення проводиться протягом строку, визначеного замовником, який відповідно до законодавства не може бути меншим ніж 30 днів з дня оприлюднення повідомлення про оприлюднення проєкту документа державного планування та звіту про СЕО. Зауваження і пропозиції від громадськості приймаються у письмовій та/або електронній формі за адресою та у спосіб, зазначені в повідомленні.

У межах громадського обговорення забезпечується можливість участі

заінтересованих мешканців громади, представників громадських об’єднань, установ, організацій та інших заінтересованих сторін.

Одночасно з громадським обговоренням здійснюються консультації з органами виконавчої влади, уповноваженими відповідно до законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров’я. Для проведення консультацій до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки вносяться проєкт Програми, звіт про СЕО та повідомлення про їх оприлюднення. Зауваження і пропозиції відповідних органів надаються у встановлений законодавством строк.

Усі отримані під час громадського обговорення та консультацій зауваження і пропозиції підлягають обов’язковому розгляду. За результатами їх опрацювання до проєкту Програми та звіту про СЕО будуть внесені відповідні зміни або надано обґрунтування щодо їх відхилення.

За результатами громадського обговорення та консультацій з органами виконавчої влади готується довідка про консультації, у якій відображаються отримані зауваження і пропозиції та інформація про їх врахування під час доопрацювання проєкту Програми і звіту про СЕО. Відповідні матеріали вносяться до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки.

Проведення громадського обговорення та консультацій спрямоване на забезпечення прозорості процесу стратегічної екологічної оцінки, врахування екологічних інтересів громадськості та уповноважених органів, а також підвищення обґрунтованості рішень щодо затвердження і подальшої реалізації Програми.

Начальник відділу економічного розвитку,
розвитку територій, управління проектами
та інвестицій виконавчого комітету
Бериславської міської ради Олена ТІХОНОВА